

complet

Ne amon
I.M.

REVISTA POLITICĂ ȘI LITERARĂ

1909

Director-proprietar-editor: AUREL CIATO.

S U M A R U L:

- Dr. C. MANIU . . . Soartea Neamului.
 I. AGARBICEANU . . . Comoara (Nuvelă.)
 A. COTRUȘ . . . Din adânc (Poezie.)
 AUREL CIATO . . . Îndreptățirea politiceii noastre naționale.
 LEANDRU . . . Ochi și ochi (Poezie.)
 HYPERION . . . Înviere (Poezie.)
 IOAN ADAM . . . Amăgire (Poem în Proză.)
 Dr. I. RAȚIU . . . Raportul dintre Episcopul Bob și călugărul Sam. Klein.
 Dr. V. NIȚESCU . . . Răsboiul și pace.
 A. MELIN . . . Primăvara (Schită.)
 MARIAN SAS . . . La monumentul dela Miraslău.
 HYPERION . . . Cântec (Poezie.)
 A. C. . . . Viața socială.
 A. COTRUȘ . . . Nocturnă (Poezie.)
 A. CIATO . . . Cestii locale.
 AL. CIURA . . . Cronica literară. (Al. Vlăduță: Din trecutul nostru.)
 CRONICAR . . . Mișcarea teatrală.
 A—o . . . Note politice. (Alegerea dela Oravița.)
 * * * . . . Informațiuni.

BLAJ.

REVISTA POLITICĂ ȘI LITERARĂ

— APARE ODATĂ PE LUNĂ —

DIRECTOR—PROPRIETAR—EDITOR: AUREL CIATO.

Cu colaborarea dlor: *Ioan Adam, I. Agârbiceanu, A. P. Bănuțiu, Dr. L. Ciato, Ales. Ciura, Dr. C. Maniu, Dr. Iuliu Maniu, Al. Lupeanu (A. Melin), Dr. V. Meruțiu, Dr. V. Moldovan, Dr. V. Nițescu, Dr. Ștefan Pop, Dr. I. Rațiu, Luca Rusu.*

Condițiile de abonare.

Costul abonamentului pe un an întreg	12 cor.
„ 1/2 an	6 „
Pentru studenți, învățători și preoți dela sat pe un an întreg	8 „
„ 1/2 an	4 „
În România și străinătate, pe un an întreg	15 „
„ 1/2 „	750 b.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

La redacția „REV. POL. ȘI LIT.” se pot comanda următoarele cărți:

Note și reflexiuni la situația politică a Românilor din regatul ungar

de *Aurel Ciato*. — Prețul unui exemplar 1 cor + 10 fil. porto postal.

Aurel Ciato: CRONICI POLITICE. Fasc. I. Cu următorul cuprins:

Prefață. — Spre ideal. — Puterea principiului. — Psihologia situației. — Pericolul românesc. — Dacoromânism. —
Reforma electorală.

Prețul unui fascicol numai 30 fileri + porto postal.

Revista politică și literară

apare odată pe lună.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
BLAJ (Balázsfalva). Ungaria.

ABONAMENTUL ANUAL: 12 cor.
Pentru studenți, învățători, preoți dela sat: 8 cor.
În România și străinătate: 15 cor.

O cumpănire dreaptă a ultimelor evenimente politice și a simptomelor bolnave, ce se ivesc tot mai spornic între noi, ne-au determinat să apucăm firul întrerupt și să continuăm editarea „Revistei politice și literare“.

Mulți dintre cei mai distinși cugetători a-i neamului românesc în fața situației politice, ce ni-s'a creat, în fața neputinței noastre de a opune o rezistență cu succes în lipsa unei organizațiuni desăvârșite și a unui moral mai înalt, au ajuns la convingerea, că cea dintâiu problemă, ce trebuie să o realizăm, dacă vrem ca lupta noastră să nu fie numai un sbucium în domeniul contradicțiilor, este să ne creăm ideile mari, cari să ridice deopotrivă și viața individuală și viața colectivă, să creăm pe baza acestor ideale unitatea de gândire, care să ne dea puțința organizației și a muncii solidare.

Iată dar justificarea dreptului de existență al revistei noastre, care deja în primul număr al apariției sale, a accentuat acest program de muncă! Mulți nu au voit să ne înțeleagă atunci, și au trebuit să vie dureroasele desiluzii, pentruca astăzi toți câți știu să cugete, să revină la răspântia, de unde noi am fost plecat.

Nu e nevoie dar, să accentuăm și acum deosebit programul foii noastre și direcția, în care vom stăruî, pentru atingerea scopului propus. Vom rezuma cel mult pentru noii cetitori a-i revistei scopul ce-l urmărim în următoarele:

Sănătatea fizică și morală,

Conștiința comună sprijinită pe o convingere ture, și Solidaritatea socială.

Redacția „Rev. pol. și lit.“.

Soartea neamului.

de Dr. Casiu Maniu.

Simțirea este viața. Soartea neamului, bucuria și durerile sale sunt prin urmare însăși viața. În viața mea, a ta și a tuturor celor de un neam să reoglindește soartea neamului pecum într'un picur de apă marea nemărginită. Este pierdut pentru neam acel fiu, care nu are sentiment nici pentru nădejtile de fericire, nici pentru mărirea neamului său, nici pentru nedreptățile și urgia sortii ce se năpăstuesc asupra lui.

În preajma peririi se găsesc de asemenea fii despărțiți de soartea — înțeleg totdeauna viața — neamului lor prin amăgirile egoismului, sensualismului și a boalei celei mai moderne a lăcomiei îngrozitoare. Cine nu s'a convins din experiența zilnică, că toți renegații, toți cei ce se lapadă de neam, toți oportuniștii, sub cari înțelegem și pe moderați mai bine zis moderanțiști, au căzut pradă conștient duhului diabolic a înstrăinării de sine? Care dintre noi ar zice însă, că nu sunt de osândit și de disprețuit atari oameni, lipsiți de simțurile cele mai firești, cele mai înrădăcinate în gândire?! Numai suflete înguste scad în mod așa de îngrozitor înaintea conștiinței lor proprii, numai inimi lipsite cu totul de fondul sentimentelor, seacă în chip așa de izbitor pentru o minte pătrunzătoare!

Atunci, când va putea zice fiecare despre sine, că și-a asimilat cu desăvârșire ura neamului său contra năpăznicilor siluitori ai drepturilor sale; că și-a asimilat dragostea neamului față de pământul unde s'a născut și căruia cu munca și cu mintea, prin veacurile nădejdlor sfinte și a luptelor neîntrerupte, i-a dat flința proprie, geniul deosebit și pecetea întregului său suflet; atunci, când vom asimila în zvâcnirea sângelui

nostru zbuciumul și cel mai îndepărtat al organismului neamului și vom face drumul cel regal în templul caracterului nostru pentru triumful celui mai mare și prin urmare celui mai sfânt scop al neamului nostru, atunci vom fi numai într'adevăr de aproape interesați de soartea neamului. Apropierea asta trebuie să o realizăm noi înșine dând exemple prin fapte bărbătești, prin o continuă consecvență în activitatea noastră politică.

Să adunăm în inima și sufletul nostru istoria întregului nostru trecut. Vom găsi acolo dorul răsbunării tot așa de aprins cași în inima francezului, pentru pierderea Alsației și Lorenei, vom găsi amarul durerii nemărginite a polonului lipsit de patrie, vom găsi amețitoarea înălțime a vulturului roman, ce-și rotește ochii peste o împărăție nemărginită.

Să avem zilnic înaintea ochilor noștri sufletești, ca o sfântă scriptură acel tezaur neprețuit al istoriei neamului, ce să numește comunitatea de simțiri și de idei și identitatea lor armonică ce se desface dintre întâmplările de toate zilele cu puterea fulgerului, ce se înalță peste caosul prelungit al uraganului!

Căci nici unde nu se potrivește mai bine maxima politică alui Napoleon cel Mare, că dela geografia neamului atârână politica lui, cași la neamul românesc, bântuit în urma situațiunii sale geografice de cruzimea sortii chiar dela începutul plâzmuirii sale până azi și până în cel mai îndepărtat viitor chiar.

Soartea neamului nostru alârână, dela cunoașterea ăstui adevăr mare politic.

Azând simțire pentru neam, vom fi în stare a-l înțelege și adevărul acesta pe deplin și al simți în proporțiunile sale gigantice. Atunci vom putea șice cu tot dreptul, că și nouă ni se cuvine ceva din măreța operă a închegării neamului nostru nu numai în instituțiuni, în organizațiuni politice ci în forța sufletească, singura creatoare de indivizi și neamuri mari. Celelalte sunt la Atotputernicul Dumnezeu!

COMOARA.

Era odată la noi în sat unul de-iziceau Ionu Bodii și-și avea cuibul pe Negrileasa, cât ținea vara. De când eră cât genunchele l'a luat Bodea, tatăl său, să-i ajute la păscutul boilor. Cu traista de lână vârgată cu roșu, cu bâta de corn lucie, măciucată. Ionu Bodii răsăria când ici când colo de după vr'un fag, și întorcea un bou reslățit. Și când boul privia boldiș la pitic, bâta se învârtea și suna sec între coarnele largi boltite.

C'odată se pomeniau altfel de boi pe-aici. Acum ce-s? Ia niște sfârleze. Da pe vremuri aveam boi cât urșii, aveam juncani nepuși în jug până treceau de patru ani.

Și mai nainte eră viață și sus la munte, la Negrileasa. Astăzi mergi să tai un lemn, să-l furi, și te globește de-ți mânci o vită. Astăzi stau pădurile pustii să le bată vânturile, și să mai croncănească din când în când corbii peste întunerecul fagilor bătrâni.

Da mai de mult cine nu auziă în toată seara buciumul lui Bodea și a fecioru-so? Și câte cântece n'au trecut din sat în sat, aduse de vânt de colo de pe înălțimile Negrileșii. Până trăise Bodea bătrânul, încă n'a fost cine ști ce, dar când remase feciorul de capul lui, a început să se răsbune în toată forma.

Că Ion acesta era o fire închisă. De mic copil se feriă de tatăl său, se feriă de toată lumea. Avea vr'o cinci șase boi în toată turma pe cari îi ducea la pășunea cea mai bună. Îi sătura, îi scârpina pe bărbie, îi mângăia. Și boii aceștia erau totdeauna cei mai frumoși din turmă. Pe aceștia și-i alegea de prietini. Și la Sânzăene îi împodobiă cu cercuri de flori, fură sare din colibă și le-o așeză în frunziș, într'un loc ascuns.

Tatăl său cercă de multeori să-l mai învețe câte ceva, să nu rămână ca ursul din pădure. Dar copilul avea ochi de drac. Și săgeta cu ei în toate părțile, și de-odată băgă de samă vr'un bou reslățit și o tundeă pe'ci încolo. Cu bătrânul nu-i plăcea. Dar când eră singur se puneă pe-o dungă și ascultă murmurul depărtat al pădurilor. Și când bătea vântul se întindea pe spate, ochii i-se aprindeau și pieptul i-se înălța plin de sănătate. N'a dat Dumnezeu vr'odată să adoarmă și să i-se ducă boii în hotare oprite, dar când băteau vânturi mari de multeori trebuia să vină Bodea bătrânul să-l înghioldească cu bâta ferecată.

Cât ce-a remas singur boar a trimis la stăpânii acasă toți boii cari nu erau pe placul lui.

Și s'au pornit stăpânii cu jalbele, cu ocări și amenințări, de nu se mai sfârșiau.

Dar Ionu Bodii ținea una ca nebulul: »Cumpărați-vă și voi dobitoc de cinste. Aceștia cad prin râpi de nu-i mai culege nici mama dracului«.

Cățiva, inveninați rău, se hotărîră să meargă în pădurea Negrileșii, să-l pân-dească, să-l prindă și să-i dea o sfântă de bătaie soră cu moartea. Erau și gata să plece, dar auziră un zvon: cică Ionu Bodii ar avea pușcă.

Și într'adevăr de câteva zile în locul glasului de buciumul, de sus, peste păduri până în munți departe, trecea un buciumat metalic, de oțel. Un sunet aspru, tare, tăcios.

Dar Oanea Stăncuții, un arțăgos de s'aprindea satul pe unde trecea, s'a bătut cu pumnul în pieptul păros, amenință apoi cu amândoi pumnii în aer, își luă boii și plecă spre Negrileasa.

Ionu Bodii nu știa nimic. Dar când văzu boii și pe Oanea se opri de-odată inlemnit, luă pe îndelete pușca din spate și ochi. Inima într'a Stăncuții se făcuse numai cât un purece. Dar după două pușcături, ce se împrăștiară prin păduri ca două alarme fulgerătoare, n'a căzut Oanea, ci boii lui. Ionu Bodii și-a avântat pușca în spate ș'a pornit șuerând pînăre dinți, pe-o călicică spre un ochiu de pădure. Sătenii s'au frământat, s'au fîert, s'au certat, da'n urmă asupra Bodii n'au hotărât nici cum. Remase învingătoare vorba judei: Nu te prinde cu el. Om harnic e. Furatu-s'a vr'un bou din turma lui vr'odată? Nu s'a furat. Încolțit'a lupul vr'un juncan? N'a încolțit.

Și drept, că pe-atunci hoții de vite aveau trecere. Erau niște voinici noduroși cari se plimbau prin munți ca pe moșia lor. Beau în crișme pe hotar, și iar mai făceau vr'o plimbare.

Dar din turma lui Bodea n'au luat nici un cap de vită. Au cercat în două rînduri. Și întâia oară s'au ales cu câteva măciuci primite de-a zvrălitele, a două oară unul s'a ales cu capul hodorogit de să-i pui cercuri.

Că Ionu Bodii n'avea somn ca alți creștini. El dormia iepurește, și căne de pază nu simția mai bine ca el apropierea dușmanului.

Acum el a crescut și a trăit așa neîfricat mulți ani. Cu oamenii cari veniau din sat s'aducă sare la boi vorbiă o vorbă două, luă bruşul de sare și-l izbea în colibă. Iar când treceau români cu carele după lemne se feriă din calea lor.

Seara însă și când era vremea rea, de nu intră picior de om în pădure, Ionu Bodii s'apuca de cântat. Să-l fi auzit de departe ori de aproape nime n'ar fi crezut să cânte feciorul întunecat, cu privirea tulbure. Se pareă pe altlocuri că-i glasul tînar al unei fetițe, se pareă iarăși că vine dintr'un suflet mlădios și cald, din sufletul unui fecior de optsprezece. Numai în restimpuri când doina se învoldura ca scăpată dintr'o vijelie de patimi, simțiai că nu-i nici fată nici tinerel fecior cel ce cântă.

Ș'atunci învia întreaga pădure. Toată coasta Negrileșii pareă plină de ființe vii, ce trec suspinând, încându-se de-odată, ca să suspine iarăș și iarăș de-odată într'o mie de locuri.

În restimpuri liniște grea, întunecată îmbracă pădurea. Ionu Bodii își tocmiş pușca și începea să buciune din țeve. Și cum să-ți spun eu că se auzia sunetul acela? Ca și când ar fi o pasere uriașe, și paserea aceea ar avea aripile din oțel, și într'un singur zvăcnit de aripă ar trece de pe-un munte pe altul.

Și în sat feciorii ascultau cu gura căscată, iar fetele tot prindeau câte-un cântec și se mirau de unde știe atâtea, toate nouă, boarul acela de pe Negrileasa.

Și muerea, vezi Dta, din gânduri de acestea încep când încep ceva. Și era în sat o fată de-i zicea Marina. Da în satele vecine îi ziceau Marina lui Cojoc. După tatăl său, om de frunte în sat. Și fata asta a învățat vr'o patru cântece nouă dela Ionu Bodii. Și-i plăceau cântecele. Într'o Duminecă ce-i trăznește în cap? Hai că merge ea în locul slugii cu sare la boi pe Negrileasa. Tatăl său nu s'a codit. De ce să se codească? Și fata a pornit sprintenă ca o căprioară.

Și era în ziua aceea de Duminecă multă lumină în aer. Și frunzișul pădurii lucia închis în verde întunecat. Din când în când flueră vr'o mierlă, umflându-și gusa, bătea toaca rar, răsunător, vr'o gheunoaie. Și pedeașupra, prin boltitura de frunze bâzăiau roiuri nevăzute de muște.

Fata apucă pe-o cărărușe pieloasă, umedă. În umbra pădurii se recoria, ochii i-se umeziau par'că, și numai inima îi bătea tot mai tare. Ce va face ea dacă se va întâlni cu Ionu Bodii? Și trebuia să se întâlnească. Doar a plecat de-acasă să ducă sare la boi, și sarea trebuie s'o dea în samă boarului.

Ionu Bodii era în ușa colibii. Direse-se o țîtină la ușe și acum chiar cercetă să vadă de-i bine.

Marina resări de-odată înaintea lui. Feciorul se întoarse la sgomotul pașilor ei, treseri și intră în colibă.

»Bună ziua măi voinice Ionaș. Iacă am adus nește sare, unde s'o pun?»

Ionu Bodii se întoarse, luă sarea și o aruncă în colibă: »Iată, aici o pun zise el. Apoi tăcu și începù să-și cerceteze măciuca. Pareă că acum o are mai întâi în mână.

Fata sta tot locului și din tăcerea flăcăului se încurajă.

»Măi bădiță Ionaș« zise ea, »eu n'am venit aici numai pentru sare. Eu vreau să știu ceva.

De astădată boarul își ridică privirile: »Și ce-ai vrea tu să ști anume?«

— Aș vrea să știu de unde-ai învățat tu cântecele acelea frumoase pe cari le cânti aici pe Negrileasa. Prin sat se zvoneste c'ai fi în legătură c'o anume zână din păduri și ea te învață. Zic oamenii că vine în toată seara, te alintă, îți cântă și fuge apoi în aer«.

— Tu vrei să-ți bați joc de mine tu fată. Dacă-i așa mai bine n'ai fi venit niciodată aici în ochii mei«. Și boarul își luă băta și porni în urma turmei ce se reslățise.

Marina lui Cojoc remase cu ochii duși după voinic.

Cine-a pus'o pe ea să-l supere? Dar n'a vrut să-l supere. Povestea cu zina, nici ea nu știe cum i-a venit pe limbă, în sat de așa ceva nu se zvoniă nimic.

Dar nici nu știau ele fetele din sat ce cruce de voinic eră Bodea. Că iarna, cât tândălea pe-acasă nu eră omul de-aici din pădure.

Marina venise c'un gând și se întorcea cu altul. Se gândia acum la feciorul acesta, mândru ca un luger, și vedeă că în sat nime nu-i ca el. Trecea așa cu gândul împărțit, cu sufletul plin, cu ochii aproape închiși pe călicelele pădurii, și nu băgă de seamă că apucase pe drumuri ce șerpuiau pe coasta Negrilesii, spre creștet.

Târziu băgă de seamă rătăcirea, și înfiorată și de umbrele inserării, începă să alerge pe coastă înapoi.

Dar nu peste mult, Ionu Bodii eși de după un trunchiu înaintea ei.

»Te-ai rătăcit se vede, fată fetiță, te-ai rătăcit ș'acum te prinde noaptea în pădure. Dar dacă vrei, eu îți arăt un drum mai scurt«, îi zise el privind în pământ.

Fata se împotrivi. Va află ea drumul ziceă, și în pădure nu-i frică. Ionu Bodii perî în desiș și Marina plecă într'un suflet. Dar mintea par'că-i eră rătăcită. În loc să iese undeva la luminiș se infundă tot mai tare în pădure. Și de-odată s'a trezit pe muchia unei prăpăstii, ce se deschidea întunecată ca o gură de iad.

Se aprinse fata la fugă, i-se înbujo-raseră obrajii tineri, dar aici păli de-odată, și inima îi stă în loc, cum ai prinde în mână o pasere să nu mai poată zvâcni

din aripi. Atunci, în urma ei, Ionu Bodii zise :

»Ți-am spus eu că te rătăcești. Și de n'ascuți de mine, ai să te încurci tot mai tare. Și cine știe poate să se abată pe-aici vr'un făt frumos, cum spuneai că vine la mine o zină«. Ionu Bodii zimbî și zimbetul îi stătă așa de bine, cum îi stă de bine soarelui pe cer, când iese de subt norul negru.

Marinii lui Cojoc îi trecu de-odată frica.

»Dar boii unde i-ai lăsat, măi voinice Ionaș? Mie mi-se pare că tu ai plecat în urma turmei spre peatra arsă. Cum vi tu acum să te întâlnești cu mine?«

— Eu n'am venit să mă întâlnesc cu tine ci tu te-ai rătăcit. Dar de boii mei nu purtă grije. Vrei să te scot la drumul mare?«

Fata înclină din cap, și ochii i-se topiră par'că în privirile jucăușe ale boarului. Porniră amândoi.

Frunzele uscate foșneau încet de pasul mărunț al copilei, sunau uscat de pasul îndesat al feciorului. Coborau repede și tăceau. Și tăcea și pădurea, numai vr'o boare venia ostenită să se culce, șoptind, în boltitura de frunze.

Ionu Bodii în pădure a crescut, și niciodată nu i-s'au părut căile așa de grele ca acum. Ar fi voit să meargă înainte, să rupă toate crengile ce i-se puneau în cale Marinei, ar fi voit să fie pe jos așternut un covor de muschiu verde cumu-i pe culmea Negrilesii.

De altfel însă ar fi dorit să țină drumul acesta vecinic.

Dar n'a ținut c'au ajuns îndată în valea lui Ștefan și de-aici se deschidea drumul bătut.

Când să se despartă Ionu Bodii zise: »Ști ce tu Marino? M'am tot gândit la povestea cu zina, ș'acum nu mă mai supăr. E tare frumoasă. Numai cât nu-i adevărată. Dar de-acum ști ce am se fac? Am s'o chem în toată seara, doar' de s'a îndură să vină?«

— »Și cum ai s'o chemi?« întrebă fata cu inima strânsă.

— Vezi că pentru aceasta am lipsă de ajutorul tău. Să îmi dai tu năframuța ta, albă și curată, și-mi va fi de mare ajutor«.

Și ce crezi Dta, fata când face o prostie se oprește la una? Nici zece nu

i-s multe. Și Marina i-a dat cârpa de julj, i-a dat'o fără să-l privească, și a pornit fuga spre sat.

Iar Ionu Bodii s'a întors, a pătruns în pădure, și nu peste mult, de sus, de pe culme începù să adie cea mai frumoasă cântare ce-a cântat'o vr'odată.

Dar din Dumineca aceea în colo slujile puteau sta pe-acasă. Unde erà o fată mare hop! că ea merge cu sare la boi pe Negrileasa. Pe celea urâte Ionu Bodii le lăsà să rătăcească prin pădure, pe celea frumoase le petreceà la întors până la drumul bătut și le luà năfrămuțele. Dar nici o năfrămuță nu i-a fost dragă ca cea dintâi. Pe-a Marinei o purtă în sân, celelalte le vâra după șerparul lat.

Și când îl ajungèa dorul de cântece frumoase, luà năfrămuța din sân ș'o lipeà de obrazi, și începeà să cânte. Și cum cânta se coborà tot mai în jos, în vale, până subt un stejar bătrân. Aci nu mai cântà ci așteptà numai.

Și Marina veneà lunecând, ca adusă de un val de apă, veneà pe poteci ascunse și se așezà lângă voinic.

— »Măi bădiță Ionaș« îi ziceà, tu iar ai mai luat o năfrămuță dela fete!» Și-și încheștà mâinile una într'alta.

— »Iar am luat« ziceà boarul zimbînd.

Și nu ți-e frică de nimic? Nu vor veni flăcâii din sat și părinții să tăbărescà pe tine?

— Nu mi-e frică!

— Și nu ți-e păcat să ții dragoste cu toată lumea?

— Nu mi-e păcat.

Fata crășnia din dinți și ziceà:

— »Atunci vin cu tine la colibă«.

— Bă nu veni«.

Și se despărțiau.

În sat se începù ferbere nouă. Părinții cu fete mari umblau în ruptul capului să le mărite cât mai îngrabă. Vedeau că boarul are să le vrăjască pe toate.

Și într'o duminică se mărita una, într'alta se încununa a doua, și pețitorii nu mai aveau așezare.

Sus pe Negrileasa cântecile nu mai conțeneau însă. Și mulți ziceau că Ionu Bodii nu-i nici o primejdie pentru fetele lor, și se ciudeau că le măritară așa de tinere.

Dar iată începù zvonul că și Cojoc își mărită fata, pe Marina. Bun jinere, har-

nic jinere și-a căpătat. Marina se albise, Marina se sfârșià, Marina nu mai ziceà o vorbă legănată.

În toată sara-i spunea lui Bodea: »Viu cu tine la colibă«, și boarul îi poruncià: »Nu veni«.

Și ca mâne erà să se cunune. La casa lui Cojoc, seara, erau adunate rude-niile, erà jinerele, vorbind de una și de alta, numai Marina sta muță pe-o laviță.

Și după cină, iată numai că se deschide ușa și intră în casă un voinic cu mustața neagră, cu ochi ca de drac, un fecior închelmat cumu-i zidul.

»Bună seara să deà Dumnezeu« zise străinul.

— »Bună să-ți fie inima Bodea« răspunse stăpânul căsii înlemnit după masă.

— »Cinarăți — văd că« zise iar Ion.

— Cinarăm da.

— Dar nu toți. Cineva n'a avut gust de cină.

— Nu Bodeo, drept ai. Așa-s fetele când să se mărite. Mâne se cunună Marina, hai închină-i și tu un păhar de vin.

— Cum nu, tare bucuros, socrule«.

»Să trăiască mireasa și să trăiască socrii, oameni de omenie« zise el închinând.

Și Ionu Bodii luà o cană de vin de pe masă și o bău de jumătate.

Apoi porni spre fată, o luà de mână. Și când ea își pierdù simțirea o luà în brațe ca pe-un prunc, și, lucindu-i oțelele pe spinare, eși, poftindu-le bună seara.

Cei din casă remaseră trăzniți. Când le trecù dela nas și dela ochi amețala, boarul erà departe cu Marina.

La colibă se oprì, aduse apă proaspătă, o deșteptà, și numai acum puteà răsufflă în tignă. Gândeà că are să-i moară co-moara, și gândul acela îl muià cumu-i năfrămuța din sân.

Acum însă, când fata deschise ochii, vinele i-se încordară din nou, se simți iarăș tare și neînfrânt.

Se așezà lângă ea, și o întrebă cât putù el de blând.

— Nu-ți pare rău Marino că te-am adus aci?

— Fata așteptà ceva.

— Stai numai, am să-ți spun. Eu cu fetele celelalte numai am glumit. Am glumit și le-am luat năfrămuțele ca să te vrăjesc pe tine. Înțelegi tu ce-i vraja asta a mea?

-- »Ce va fi acum?» întrebă fata.

-- Nimic. De-acum n'ai să te mai temi de nimic. Mâne noapte ne cununăm la un popă».

Fata începuse să plângă. Și cum plângea se scutură par'că de frică, de scârba ce-o avuse față de mirele de-acasă, se scutură, se curăță de toate relele, și ochii ei se făceau tot mai luminoși. Și cu privirea înălăcrămată învăluia pe boar într'o mare fericire a inimii.

»Mă Ionaș mă, măi drăguț Ion« îi zicea mereu. Iar boarul stă încrămențit, cu mâinile legate de genunchi, cu ochii aiuriți. N'avea decât un singur gând: S'o alunge pe Marina, s'o alunge dela dânsul, apoi să fugă după ea, s'o prindă în brațe și s'o aducă înapoi.

Dar a stat mult așa încrămențit. Simțirea adâncă ce-l cuprinsese abia-l lăsa să-și vie în fire. Încet încet îl pătrunse căldură dulce, revărsându-i-se în trup, în suflet, în ochi, până când se îndulci par'că și aerul din jurul său.

În noaptea următoare se cununară la un popă bătrân, care întineri când Bodea-i puse în palmă un galbin nou, cu zimți.

Și încă în noaptea aceea turma boilor din Negrileasa au rămas fără stăpân.

N'au știut oamenii de-ocamdată nimic, dar veniau creștini din satele vecine să spună că pe la ei au dat în sat boi străini.

Cojoc bătrânul ce n'a făcut să-și afle fata? Dar suflet de om n'a mai știut să-le spună de urma lui Bodea și Marinei

— — — — —
Trecuseră ani mulți — o viață de om, și prin sat nu mai vorbeau nime de Marina și de boarul. Dar de-o vreme copiii cari

umblau cu vitele pe Negrileasa, — nu prin poenile pline de iarbă, ci sus pe unde-s numai mușoroaie și mărușul lupului — copiii zic, spuneau prin sat, că prin poenile pădurii se tot ivește un moș bătrân. Umblă încet, stă în loc, se pierde prin pădure și iar iese la lumină întraltă poiană. În sat nu coborâ. Muchia dealului n'o trecea, ci hoinăreă așa uitat prin poenile pădurii.

Dela o vreme nu-l mai văzură. Ci acum au început să vorbească oamenii din sat, că văd arzând în pădurea Negrilesei ca o limbă vineție de foc. Se saltă limba aceea, se stinge, și iar să saltă. Așa în toată noaptea și au început să creadă că de bună seamă e o comoară. Comori sunt ele în pământ destule da-i vorbă că cine le sapă? Și s'au aflat în sat doi români, cari luându-se după spusele oamenilor, au plecat într'o noapte să-și cerce norocul. Și para, spuneau, că iar se ivi. Se ivi drept de-asupra unei muchii de prăpastie. Și pe dibuite ajunseră acolo, și cu inima strânsă începură să sape. Și n'au săpat mult și dădură de-o lădiță de lemn văpsită. O deschiseră. Înăuntru era o cutiuță de aur și în cutiuța aceea ce era să afle? Era o iconiță a Maicii domnului și pe iconiță o năframuță de care poartă fetele la joc.

Oamenii se cruciră, le puseră toate la loc, cutremurați ca în fața unei taine, și îngropară iar lădița.

Vezi Dta bine că nu era comoară și totuși a fost comoară. Ș'acum zic că se vede din când în când para în noapte, săltând de-asupra locului aceluia, dar n'o văd numai copile tinere și bătrâni curățiți de păcate

I. Agârbicean.

DIN ADÂNC.

Ce-i geana ta înourată?
Și ce-s zimbirile pe plac?
Domoale unde rătăcite,
Pe luciul liniștit de lac!

Ce-i farmecul icoanei tale?
Ce-i tremurul de vorbe dulci?
Un raiu, de 'ncântătoare visuri
In cari suspinele le culci!

Ce-i vraja ochilor tăi negri?
Ce-s alintările 'n pustiu?
Duirose adieri ce 'n suflet,
Cu slova lacrimilor scriu!

A. Cotruș.

Îndreptățirea politicei noastre naționale.

Sunt lucruri, cari nu se pot dovedi, căci ~~se~~ încercăm să le dovedești, te clatini în înseși și temelile lor.

Așa este și cu dreptul popoarelor la viață națională!

Nu trebuie dovedit acest drept, căci el să afirmă prin sine însuși, prin energia și sacrificiile, ce le reclamă pentru sine.

Nici nu vreau din acest punct de privire să lămuresc îndreptățirea luptelor noastre naționale, (căci ar fi să sfidez însași conștiința națională a neamului românesc,) ci vreau să mă ocup numai de partea practică a cestiunii, cercetând dacă politica, ce o facem azi răspunde ori nu situațiunilor date și ~~indeplinește~~ ^{îndeplinește} acel scop, care să ne asigure evoluția istorică și firească.

E necesar aceasta mai ales astăzi, pentru a opune un argument mui mult singularelor poftă de împăcare cu orice preț, cari în vremea din urmă — în adevăr, fără să fie cu nimic motivate — caută tot cu mai mult zor, să ne tulbure apele.

Nu mă ocup de acei indivizi, cari din speculă ori răutate, își oferă cu un cinism frivol serviciile contrarilor noștri politici, căci aceia își au deja pecetea înfierată pe frunte și numai printr'o capitulație de conștiință ași putea să mă iau la hartă cu ie.

Dară sunt unii, mai mult ori mai puțin de bună credință, cari își fac anumite scrupule din faptul, că conducătorii noștri politici, prin ținuta lor intrasigentă, provoacă tot mai mult odiul contrarilor noștri în loc să caute un modus vivendi, o formulă, în care să încapă și aspirațiunile noastre naționale. Ba alții se arată și mai năzdrăvani și numai pentru a face critică, impută deputaților noștri, că au abandonat programul din 1881, că nu-l

mărturisesc, și nu-l susțin cu destulă tărie bine înțeles o fac aceasta nu de dragul programului național, ci pentruca să dovedească necesitatea unei alte soluțiuni, mai îngăduitoare, mai circumspecte, mai agreabile.

Adevărul este, că mai ales de câțiva ani încoace, crisa latentă, în care se află forma dualistă a monarhiei noastre, a devenit tot mai acută, — tot mai mulți și din mai multe părți să nizuesc în tot mai multe chipuri să dea soluțiunea acestei stări de lucruri, — de altă parte situația exterioară, apoi noua situație, ce s'a creat prin anexiunea Bosniei și Herțegovinei; schimbările, ce pot obveni pe urma sufragiului universal, — iată, tot atâtea cauze, cari pot și trebuie să ne rețină pentru moment de a enunța o *formă concretă*, în care și-ar afla întrupare aspirațiunile noastre naționale.

Căci date fiind împrejurările speciale dela noi, *modurile soluțiunii* cestiunii noastre naționale pot fi diferite, precum pot fi diferiți și factorii, cari ar conlucra la această soluțiune. *Tratarea acestor diferite modalități și discernerea lor prin prisma ideii naționale*, este nu numai de dorit, dar este fără îndoială datorința bărbaților noștri *de știință*, cari au misiunea frumoasă *să prepare în straturi tot mai largi cunoașterea cestiunii naționale și a înțelesului ei*.

Ceeace revine însă ca o *datorie* în sarcina *conducătorilor actuali politici* este deocamdată numai *să nu abstea* dela pretensiunea noastră de a fi recunoscuți ca *entitate politică*.

Formele încăpătoare ale naționalității apoi fiind mai multe, când vor fi coapte vremurile, ne vom găsi și noi o haină.

Să nu uităm, — că spre pildă — în întreagă munca uriașă, ce s'a desfășurat

pentru pregătirea războiului italian din 1859, cestiunea *unității Italiei* nici când nu a fost amintită, nici măcar cu un singur cuvânt; nu numai, dar să oferiau astfel de soluțiuni, cari dacă se îndeplineau, unitatea Italiei pe multă vreme ar fi fost zădărnicită. Așa a fost proiectul dela Compiégne. Și cu toate acestea s'a făcut unitatea Italiei! Căci ori cum să fie împrejurările, rămâne fapt, ce nu se poate tăgădui, că „mai mult decât ori și ce *natura problemelor politice* este aceea, care stabilește logica de fier a istoriei, care își reclamă dreptul său, chiar și dacă oamenii nu au îndrăznit la început să cuprindă în toată mărimea consecvențele mișcării pornite.“

Acest adevăr, rămâne adevăr și pentru noi!

Datorința bărbaților noștri politici se mărginește dar — până la coacerea

vremilor — la susținerea intactă a conștiinței naționale, la reclamarea dreptului nostru la viață proprie națională și la organizarea masselor. Ori ce altă politică, care nu ar țineă seamă de aceste postulate, ci fie, că ar riscă orbește enunțări, cari poate — mâne — ar zădărnici o altă soluție, fie că ar bate în retragere, ar compromite numai cauza națională, fără să dea vre-un rezultat real. Pentru aceea și așa zisa politică de împăcare, nu-și are rostul ei acum, căci chiar dacă s'ar putea inaugura, ar produce mai mult desastru. *Concesiunile*, cari de altfel nici odată nu pot mulțumi aspirațiile de libertate a popoarelor, s'ar face numai pe lângă renunțarea la drepturile noastre, jignind adânc conștiința națională și distrugând întreagă organizația.

Aurel Ciato.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

OCHI ȘI OCHI.

Doi ochi albaștri, mari, senini
Și dragi de'ți vine 'n silă
Să nu gândești mereu la ei
Am întâlnit copilă.

Ei nu erau șireți ca-ai tăi
Nici nu priviau airea,
In raza pr'un suflet blând
L'și oglindia iubirea.

Ca și trezit din greu păcat
Am stat smerit de-o parte,
Vedeam ce drum e pân' la cer,
Ce cale ne desparte...

Și-atunci de-odată resvrătit
Te-am blăstemat pe tine:
In veci să n'aibă ochii tăi
Priviri așa senine,

In veci cu ochii mincinoși
Să'ntimpini vorba bună,
In sufletele tuturor
Să plămădești furtună

Să nu găsești tu liniștea
Iubirii-adevărate,
Ci numai ochi înviforați
In ochii tăi să cate!

Leandru.

ÎNVIERE.

Cucernic svon, prin noapte se strecoară
Sfios șoptit al firii rugătoare,
Căci clipa sfântă și mântuitoare
Încet se simte tainic, cum coboară.

Tresare apa mulcom din izvoare
Și tremur tainic firea o cuprinde —
De pază 'n noapte-o candelă s'aprinde
Și 'n aer sbor miresme 'mbătătoare.

Cu pasul lin, pioși, spre înviere
Pornesc creștinii plini de mângăere
Se spele 'n lacrimi sfintele altare.

Și tremurând, cu inime smerite,
Scăpați de-osânda crudelor ispite
Duiosi ascultă psalmul de'mpăcare.

Hyperion.

Poeme în Proză.

A MĂGIRE.

La marginea drumului de fier, într'o pajiște verde, păștea o iapă de rasă, — pe când mânzul ei crud, îi dădea târcoale în salturi sprintene.

Tovărășia aceasta curată și plină de speranțe, înfloriă în belșugul ierburilor și sub lumina soarelui, ca o podoabă vie a naturii darnice.

Mânzul săriă și alergă pe piciorușele lui subțiri și cizelate, infiorat parcă de sănătate și tinerețe. Când se îndepărta mai mult, se opriă în loc și necheză ascuțit, tremurându-și buzele catifelate pe dinții albi.

Din câteva salturi sprintene, mai mult sburdate, mânzul reveniă la măsă într'o rânchezare înfrigurată și gingașă, întinzând botul lui moale și micuț, ca să întimpine capul ridicat și aspru al mâni-sa, remas nemișcat, cu fire de iarbă atârănând din gură nemestecate.

O sărutare mai mult ciugulită, cu infiorări nechezate printre dinți și mânzul plinuț și fraged, se strecoară lingar cu capul pe sub gâtul iepei și într'o gudurare lunecată, întinde gura pe sub iea mâni-sa, de-apucă sfârcul țâțelor cu buzele.

Câmpia din prejur, pustie și nesfârșită, năpădită de ierburi și miresme, se destinde și răsufflă sub căldura soarelui, cocându-și sânul în lumină, ca o gigantă descheiată la piept.

Liniștea și belșugul stăpânesc împrejurimile într'o înlanțuire adormită.

În zarea drumului de fier, s'aude însă deodată sfredelitura stridentă a unui șuerat de tren.

Muțenia din cuprins se sfășie ca de o trecire la luptă.

Câmpia cu toate ierburile pare că se înalță și ascultă alarma.

Mânzul oprit din supt, ridicase capul înainte și sta ațintit, tremurându-și spinarea ca pentru o pregătire de fugă.

Pe urma șueratului, se năpustiă acum furtunoasă mașina trenului, care înaintă înfocată și lacomă, gâfâind și pufnind ca într'o chemare nebună.

Încă un șuerat strident și mașina târește înainte convoiul înlanțuit de vagoane, îndemnând par'că din fugă la răscoală și jertfă.

La această ultimă chemare desperată, mânzul, care vede cum se deslanțue pe delaturi tumultul vagoanelor târate, să pornește și el după îndemnul cel vertiginos, ca supt de o vultoare care se scobește în orizont.

Trenul fuge și hurue ca într'o prăbușire, străbătând gonit prin zarea liniilor, pe când pe delaturi, mânzul încordându-și ultimele puteri, întinde capul înainte ca după un indemn și aleargă cu piciorușele lui subțiri, silind să nu remănă în urmă.

Trenul gonește tot mai înainte, iar mânzul fuge și el deopotrivă, pe când din urmă s'aude în zadar nechezatul mamei, care nu înțelege nimic...

Un moment mânzul pare numai o linie întinsă în aer, pe drept fuga trenului, așa nu i-se mai văd piciorușele lui cizelate din urmărirea cea desnădăjdută.

Forțele, însă se întrec, mânzul ajuns de trudă poticnește, se scoală iar, mai cearcă un salt, dar piciorușele se îndoiaie, se impletesc și el cade pentru ultima oară, cu copitele sub dânsul și cu gâtul întins înainte pe iarbă, privind pe urma monstrului mincinos, care se pierdeă vertiginos, într'un huruit de prăbușire nesfârșită...

Ioan Adam.

Raportul dintre Episcopul Bob și Călugărul Samuil Klein.

Între istoricii și literații noștri, vechi și noi, a prins rădăcini adânci părerea greșită, că Episcopul Ioan Bob (1739—1830) a fost un mare prigonitor al călugărului său Samuil Klein (1745—1806).

Pe tema aceasta i-s-au făcut multe supărări Episcopului Bob, în viață, și mare nedreptate numelui său bun, după moarte.

De fapt între Episcopul Ioan Bob, și călugărul Samuil Klein, care nu odată își uită de reverința datorită față de Arhiepiscopul său, au existat raporturi foarte încordate, mai ales dela 1794 încoace.

Dar de aci încă nu putem scoate nici un drept de a detrage din faima bună a Episcopului Bob, care ținea mult la numele său, și nu-l putem numi prigonitor al învățatului său călugăr dela Mănăstirea Sf. Trăimi din Blaj.

Vina certelor și neînțelegerilor dintre Episcopul Bob și istoricul Klein azi nu mai poate cădea la răvașul celui dintâiu.

Durere însă, că ori de câteori s'a scris în această cestiune, cel inculpat a rămas totdeauna Episcopul Bob.

Cel dintâiu, care în privința aceasta, a venit în limpezirea bunului nume al marelui Episcop, a fost distinsul nostru istoric, dl Canonice Dr. Augustin Bunea, care a stabilit, incontestabil, întreg adevărul în cestiunea dintre Bob și Klein.

„Cauza acestor neînțelegeri regretabile — zice dl Bunea — nu trebuie să o căutăm în aceea, că Bob ar fi urât pe oamenii învățați, ... ci în alte împrejurări și întâmplări de atuni. De pe timpul Împăratului Iosif al II-lea, suflă din Viena un vânt nepriincios călugărilor, și pentru aceea Samuil Klein deja în anul 1784 s'a rugat să fie dimis din cinul călugăresc. Episcopul însă, care dacă l'ar fi urât, ar fi avut atunci prilej bine venit de a-l dimite, l-a reținut în mănăstire și l-a ajutat în lucrările lui literare, dându-i lui să traducă *Biblia* pe românește. De altă parte Samuil Klein, cu ocaziunea alegerii de Episcop în 1782, lucrase mult ca Ignăție Dărabanth, vicar episcopesc și călugăr, să ajungă Episcop, și nu Bob, iar după aceea în mod ostentativ, în dedicațiunea opului său *Teologia moralicească*, laudă și înalță pe Ignăție Dărabanth, care ajunsese Episcop în Oradea-mare, atât de tare și cu astfel de cuvinte, încât mulți priviau în aceasta

o micșorare a Episcopului Bob. Afară de aceea Klein, care era și bolnăvicios, mai avea un temperament foarte rău, care îl răpiă și la vorbe nesocotite și necuviincioase față de Episcopul și de ceilalți frați călugări, iar în chestiuni religioase apăra și unele idei singulare, cari ceilalți nu le credeau edificatoare pentru credincioși. În fine pentru unele acțiuni imprudente, cum a fost între altele dedicațiunea istoriei sale bisericești, făcută Mitropolitului sârbesc dela Karlovitz, mai era și bănuț, că ar vrea să treacă la neunire, spre a se face Episcop gr.-or. în Sibiu după moartea Episcopului Gerasim Adamovici. Mai adaugă, că și antecesorii Episcopului Bob avuseră neînțelegeri cu călugării, și că spiritul de opozițiune față cu Episcopul nu dispăruse din Mănăstire, ci din contră se părea, că va izbucni mai vehement ca în trecut, și atunci ușor se va înțelege, pentrucă Episcopul Bob, care învățase chiar din pătăniile distinsului său antecesor Grigore Maior, a fost atât de viguros față cu Samuil Klein.“ (*Encicl. Rom.* tom. II. pag. 15.)

Pe cum se vede erau motive destule, pentrucă Bob și Klein să nu se poată înțelege.

La 1797 neînțelegerile dintre cei doi fruntași ai Blajului ieșiau pe față, într'o formă din cale afară înăsprită.

Anume, la 29 Noemvrie a aceluiaș an, Bob propune guvernului, ca pe acest călugăr să-l transpună la Munkács, unde, trăind pe chetuelile Mănăstirii din Blaj, să se pocăiască în singurătate și tăcere. (I. M. Moldovan, la Cipariu, *Archiev*, pag. 718.)

Guvernul însă nu se învoi la această disciplinare aspră a lui Klein, ci în 27 Ianuarie 1798 scrise Episcopului, să-l oprească de a mai ieși din Blaj, și să-i poruncească să trăiască liniștit în mănăstire, și să se ocupe cu îndelniciri religioase și literare. (I. M. Moldovan, ibidem, pag. 718).

Astfel Klein nu merse la Munkács, ci rămase și de aci încolo între soții săi dela Mănăstirea din Blaj, și — precum zice dl Iorga — „putu să-și caute mai departe de acele ocupații literare, care mângăie pe încetul de orice durere, și prin cugetare, tămăduesc inima rănită.“ (*Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea*, București, 1901, vol. II. pag. 172).

Bob putea să ierte, și în sufletul său mare, care știa să aprețieze talentul și hărnicia lui Klein, în scurtă vreme se sălășluia o înțele-gătoare iertare.

În restul anilor, pe cari îi mai petrecuse Klein în Mănăstirea din Blaj, nu aflăm nici o urmă de oarecare disensiune între el și Epi-scopul său.

Iar când la sfârșitul anului 1804 Klein părăsește Blajul, el nu pleacă de silă, nu-l alungă prigonirea lui Bob, ci râvna lui de a-și crea o situație mai bună decât aceea, pe care i-o asigurase până atunci statul monahal din Blaj, mărginit prin regule stricte și voturi obligatoare.

Postul cel nou, de revizor al cărților ro-mânești lângă tipografia Universității craiești din Buda, la care trecuse, era o dorință veche a lui Klein, care-l frământa deja cu patru ani mai înainte, precum reiasă limpede din o scri-soare a sa, dela 15 Februarie 1800, adresată Ca-nonicului Ioan Corneli dela Oradea-mare, unde între altele zice: ... „iar despre mersul meu la Buda nu știu nimic, și aștept și eu să aflu ceva.“ (Cit. la Iorga, ibidem, pag. 172).

Și în adevăr, avea cuvânt să solicite acest post, care de o parte îi aducea nădejdea de a-și putea scoate, la lumina tiparului, mai cu ușurință, lucrările sale, care-l îngrămădiau; iar de altă parte îi asigura un salariu de două ori mai mare decât competența sa de călugăr. În Mă-năstire ridică la an, numai 200 fl., iar aci primia 500 fl.

Deci trecerea lui Klein la postul de re-vizor nu se poate considera ca o persecuțiune din partea lui Bob.

E drept, că aci și Bob avu parte; dar nu de prigonitor.

Numirea de revizor a lui Klein, se însinuă Episcopului Transilvan Iosif Mártonfi prin re-scriptul Consiliului Locotenențial Regesc din 25 Septembrie 1804, iar acesta la 7 Octombrie o notifică mai departe Episcopului Bob, căruia i-se cerea învoirea, deoarece Klein stă sub iu-risdicțiunea sa. Atunci Bob, dacă l'ar fi prigonit pe Klein, numai în ciuda lui, nu l'ar fi dimis, dar asta nu s'a întâmplat, — și Klein putu să-și ocupe postul.

Cea mai elocventă mărturie însă despre raportul bun dintre Bob și Klein, sunt scriso-riile cestui din urmă, adresate lui Bob, din Buda.

Două din scrisorile lui Klein, din vremea aceasta mi-au ajuns la mână, și amândouă lasă să pătrundem în partea intimă a sufletului lui. Chiar pentru aceasta le reproducem amândouă în întregime.

Cea dintâiu, care o îndreptase spre Blaj, nu mult după sosirea sa la Buda, tradusă verbal după originalul latinesc păstrat în Arhiva Mitro-politană, glăsuiește astfel:

*Excelentissime, Ilustrissime, și Reverendi-sime Episcoape,
Doamne Dne Prea Grațios Patroane!*

„Cu ajutorul lui Dumnezeu, după o călă-torie destul de incomodă, am ajuns la Buda sănătos și nevătămat deja de o lună, cvartir însă nu mi-am putut afla, de oarece cei cari au voit să rămână aci peste iarnă, s'au îngrijit din bună vreme, din toamnă, și au cuprins cvartirele comoade. Aici e o scumpete gro-zavă, o orgie de lemne costă 20 fl. și mai mult. Eu deocamdată stau la Efre¹⁾. În zi-lele acestea fiind la Ilustrisimul D. Consilier, Episcopul Mandits, am vorbit despre colegiul (seminar) general al clerului din Regatul Un-gariei, care se ridică aci, și am întrebat, dacă se vor primi în acel colegiu și din Dieceza Făgărașului? El mi-a răspuns: noi n'avem nimic cu Transilvania, și, după cât știu, nu se vor primi, căci în conziliu s'au pertractat numai despre Diecezele din Regatul Ungariei. Din acestea Excelenția Voastră va judecă deja, că oare n'ar fi bine să se facă o rugare la Maiestatea Sa, ca să se îndure a fi cu conzi-derare și la Dieceza noastră, și sper, că Ma-iestatea Sa ușor va împlini cererea Excelenției Voastre. Acestea mi-am ținut de datorință, a le aduce, umilit, la cunoștința Excelenției Voastre, și recomandându-mă grației și conzi-derățiunei milostive, am rămas pe lângă ex-primarea deosebitei mele venerațiuni, în Buda la 20 Xbre 1804.

al Excelenției Voastre

Cel mai umilit serv

Samuil Klein m. p.

Epistola a doua, copiată în tocmai după originalul românesc scris cu cirilice — însă cu titlu și sfârșit latinesc — păstrată în aceeași Arhivă, este următoarea:

*Excellentissime, Illme, ac Rdissime Praesul
Domine Dne Patrone Gratosissime!*

„Eu voiu să tipăresc aici Conciones va-lachicas, dar fiindcă eu atâta cheltuială nu am, am îndrăznit a nizu la părințeasca milă a Excelenții tale căru(ia) mai înainte de toate prin darul Archierei au încredințat Dumnezeu slujba cuvântului și a învățaturii creștinești; cu mare plecăciune dar mă rog archiereștii bunătăți a Excelenții tale, ori din a tipogra-fiei avere să te milostivești părințește a rezolvălui cât te vei îndura, cu această con-diție, ca cărțile tipărite să se pue la Blajiu, și de

¹⁾ Efre Klein Muntiu, vărul său, „vestit pictor, zugrav“, cum îl numește însuș.

acolo să se vînză, și să se scoată capitalul, și interesul mai înainte de toate, și să se dé celui ce au făcut acest ajutor. Sau să se dé a proportione pecuniae data cărți, cum vei judeca Excelenția ta mai bine, așa să se facă. Eu știu, că această carte foarte se va vinde, și cum crez, nu știu firer vreo biserică în Ardél, unde să nu o cumpere, mai vartos, că prețul ei nu crez să se sue mai sus de cinci au șese florinți. Pentru care lucru iarăși și iară mă rog Excelenții tale, ca toată cheltuiala să se dé, atunci toate exemplariumurile să le ia cel ce va da cheltuiala, adevă Excelenția ta, sau tipografia, și cu prețul cu care va vré, cu acela să le vînză, și să dobîndească, și atunci hoc opus posset dedicari Excellentiae vae, et quidem jure optimo. Quae omnia dum altissimo sanctissimoque iudicio Excellentiae vae substerno me Gratosissimis praesuleis gratiisac paternis favoribus demississime commendo jugi filialis venerationis cultu persistens
Budae die 20 Februarii 1805

Excellentiae vae

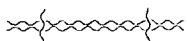
Servorum minimus
Samuel Klein m. p.

Socot, că nu mai e nevoie de explicații, de comentariu. Intimitatea ce transpiră aci din șirurile lui Klein răsfrînge orice bănuială de persecuțiune. Cel gonit nu se apropie de prigonitorul său, nu-l introduce în amănuntele vieții sale, nu-i dă sfaturi, și nu-i cere ajutorul. Klein însă vedem, că se îndreaptă spre Bob cu toată intimitatea, încrederea, supunerea și reverința datorită unui Arhiepiscop bun, care nu putea să fie un suflet mic, nu putea să-i fie prigonitor. Acesta este adevărul limpede.

Iar acum după un restimp mai bine de o sută de ani, am socotit, că e bine să iasă la lumină acestea mărturii drepte, ca să nu se mai înnegrească, în cestiunea aceasta, numele unui Episcop mare și nemuritor.

Să dăm Cezarului ce este a Cezarului!

Dr. I. Rațiu.

Războiu și pace.

(Reflexiuni generale).

O revistă fugitivă făcută în politica internă și externă a statelor de azi ne va lumina pe deplin, dacă această politică înclină spre pace sau război. Conferințele de pace ținute la Haga și în alte părți să nu ne ademenească, pentru că aceste conferințe sunt niște întruniri externe și mai mult de ocazie, în cari se discută și se dispută pacea, dar hotărârile ce le aduc nu sunt nici decât decisiuni suverane, peste cari să fie interzis oricărui stat de a trece. Înarmările grabite și impozitele grele ce se fac în toate statele de azi mari și mici sunt o strălucită dovadă, că dragostea și alipirea față de război e mai puternică ca orișicând. Întâlnirile suveranilor diferitelor state și asigurările ce le fac aceștia despre domnia păcii sunt mai mult încredințări goale, că focul ce arde sub spuză nu va izbucni încă câteva clipe. »Si vis pacem para bellum« — se pare, că e lozinca statelor de azi. Se înarmează toate până în dinți pentru ca cu glonțul pustiitor al tunului să se apere pacea. E comică povestea asta, dar din faptele reale, cari se desfășură înaintea ochilor noștri nu poți să nu deduci, că fiecare stat caută ca prin armările ce le face, să sigileze cu toată forța și convingerea continuitatea vremilor preistorice de crudă adu-

cere aminte, când tăria îndârjită a celui mai tare decidea soarta stăpînirilor vremelnice. Zi de zi se practizează și zi de zi se accentuează prin fapte văzute această convingere. Tăinuiesc toți acest lucru știut și văzut de lumea întreagă, dar nimenea n'ar îndrăzni să afirme, că trăim într'o epocă, în care se poartă o luptă nobilă și sinceră pentru pace.

Anglia își întărește flota, ca aceasta să fie cel puțin atât de tare cât flota tuturor celorlalte state, caută să desființeze ființa colectivă a neamurilor cucerite de ea, pentru ca din toți supușii să plătuiască un corp unitar, care la un semn dat să aprindă deodată bobotaia, care se înfășure toate oceanele și mările cu flacărele sale. Un Gladstone predică împăcarea cu Irlandezii, cere pe sama lor de mult perdutul „home rule“, pentru a cărui eluptare D'occonnel făcuse atâta turburare în parlamentul englez.

Dar puternicii factici ai Angliei, casa lorziilor respinge cererea lui Gladstone, deoarece așa cerea interesul și păstrarea puterii lor, putere care mai bine se împacă cu războiul fiindcă aduce mai multe foloase celor puțini și tari, decât cu pacea, care asigură mai mult interesele celor mulți. Și în vremea asta, din haosul acesta de

patimi, și nu de gânduri nobile, se ridică Eduard al șaptelea, care ia toiagul pribegiei și pleacă dealungul mărilor și în largul uscatului, ca să vestească pacea!! La Reval fixeară dimpreună cu Despotul dela Nord un program menit să împace și să liniștească stările din Macedonia. Ș-au fixat acești doi suverani un program fără ascultarea nici unuia dintre cei interesați la realizarea și observarea acestui program. Nici un stat din Balcani n'a fost ascultat, ci cele două capete încoronate au lucrat așa cum le dicta puternica lor credință întemeiată pe tăria și poruncile, ce li-le dase tronurile părăsite pe câteva clipe și puternicii lor sfetnici. Vremurile ce s'au desfășurat în urma acestei întâlniri în Turcia europeană le-a turburat întrucâtva jocul de șah al acestor doi »apostoli« ai păcii.

Și în vremea cât cei doi suverani puneau lumea la cale, coiful lui Wilhelm al II-lea tremură pe capul, care plănuia răsbunare. Prin cuvântări aprinse vorbărețul împărat cel cu gândul de a renvia vechiul imperiu romano-german pregătiți armata și întreg poporul german la »pacea« care va fi realizată prin cel mai crud războiu. Graiul lui Bebel se pierde în vuetul diplomaților și al războinicilor generali, cari zângăneau săbiile în așteptarea zilei, în care să se declare întinsa și nelimitată stăpânire a prusianismului, care să introducă în lume »eterna pace« prin clasicile mijloace, cu cari acesta »împacă« pe Poloni. Cine nu întrezăria în acest tablou turbure caracterul vremilor de sânge din timpii preistorici? Toți și nimenea. Pentru că toți se țin civilizați și prea puțini sunt culti. Glasul răsleților cari protestează împotriva astorfel de întreceri după moșteniri ataviste amuțește și nu-l ia nimenea în samă. Acel Wilhelm al II-lea — o știe toată lumea — nu-i prietin cu pacea, ori cât ar vesti-o cu cuvântul. El care indemnă pe țarul Nicolae al II-lea să lupte hotărât contra Iaponiei, pentru că îi va pune în caz de lipsă mijloace la dispoziție — urmărind prin asta un interes dublu, unul față de Anglia și altul față de Rusia însaș nu poate fi omul păcii. Așa Rusia pentru a slăbi — prin întinderea acesteia spre pământurile Aziei — pe Anglia, iar pe de altă parte pentru a paraliza influința Rusiei în Balcani, unde să se instăpânească în urmă Germanismul. Scopul imediat nu și-l'a ajuns Wilhelm, dar totuș a câștigat. Prin dezastrul din Azia, Rusia a slăbit cu desăvârșire și astfel Germania prin avangarda sa zisă Austria a ajuns să-și impună totuși prepotența în Balcani.

Pacea dela Portsmouth a mântuit încă pe câțeva vreme domnia Angliei în Azia, dar cine

poate profeti, că această împăciuire vremelnică încheiată de delegatul capitaliștilor lumii Teodor Roosevelt între Rusia și Iaponia poate fi statornică chezășie a unei păci dăinuitoare în Azia și Europa? Nimenea. Ar fi și extrem de naiv acela.

Fapt e, că Prusianismul amenință azi mai mult ca totdeauna încheierea unei păci statornice. Conștie de puterea sa ce o are în Europa, bine știind, că armata Angliei nu se va încumeta în împrejurările actuale să se măsoare cu armata sa. — Germania își va continua munca pentru realizarea gândurilor sale de cutropire. Fără de a se teme cătuși de puțin de Franța, umilită în războiul din 1870 și slăbită prin slăbirea aliatai sale Rusia, încrezută în ajutorul Austroungariei care ar putea paraliza o acțiune mai serioasă a Italiei — diplomația Germaniei va bate încă mereu cărările războiului. Și în vremea, cât va dăinui aceste gânduri de cutropire a Prusianismului — de pace statornică vorbă nu va putea fi. O echilibrare a forțelor sau chiar o coaliție a tuturor celorlalte puteri îndreptată împotriva Germaniei încă nu va realiza această pace, pentru că tot ce se face prin forță, tot ce se zidește prin războiu se va dărâma. Războaiele nici odată nu vor cimentă pacea, ci vor sparge-o totdeauna.

Războiu deci va fi încă cel puțin o vecinicie — așa cum o concepe viața asta scurtă omenească — în Europa și această boală, care răpește din sinul societății toate elementele menite de-a intruchipa odată pe desăvârșitul supramom va cruța numai pe mititeii răi și neputincioși incapabili de a desăvârși rostul omului în acest colțișor al Universului. Pacea, singurul echilibru al sufletului omenească, în mijlocul căruia se valorează omul de cultură și de muncă — va întârzi încă vreme îndelungată, pentru că temelia acestei păci lipsește încă cu desăvârșire. Lipsește unitatea de gândire, interesul sincer pentru cultura adevărată, lipsește dreptatea, adevărul și mai pe sus de toate iubirea sinceră dintre oameni, acest concept sfânt și desăvârșit, pentru care Hristos a străbătut înfricoșatul Calvar, pentru a se răstigni pe cruce. Trăim încă și azi vremuri, când »poetii« cari cântă războiul, se consideră de scriitori geniali, când »iscusița« în a îneca flote »vrășmașe« și în a încunjură și a măcelări armate dușmane, e răsplătită cu onoruri, și când se ridică încă porți de triumf puternicilor biruitori. Cei mici sunt umiliți și batjocuriți din simplul motiv, că caută și ei fideli instinctului de conservare de a-și asigura o stare mai fericită de viață. Calcă deci zișii diplomați și toți cei puternici orice morală îndreptățită. Pentru că morală curată și nu de contrabandă e faptul,

că cei mici își apără ființa lor fără de a strică altuia și morala e lăcomia, ce o arată toți aceia, cari abuzând de forța, pe care și-au strâns-o, caută să turbure liniștea statelor mărunte.

Chestiunea macedoneană se discută de atâta vreme și cu toate, că aranjarea ei s'ar fi putut face de mult, totuși din cauza interesului strâns al celor ce n'ar trebui să aibă nici un interes imediat în Macedonia — întârzie încă mereu și se păstrează încă starea anarhică din acel petec de pământ, ca și cum pentru statele mici n'ar există nici un drept de a-și arogă ceea ce li-se compete. Când e vorba de fericirea acestor state, pacinica Europă și binevoitoarele puteri nu voiesc să știe nimic de așa zisele autonomii naționale ca și de unități etnice, cari singure și în scurtă vreme ar stinge pe veci focul, ce mereu arde sub spuză. Neptunul englez amenință mereu cu puterea tridintelui său, iar Iupiterul german își potrivește fără întârziere fulgerele sale. Ce dovedește asta? Nimic decât faptul, că lumea puternică de azi se leagă cu ambițiune nebună de vraja războiului.

Chestiunea macedoneană e însă numai o singură pildă. Și vai multe pilde sunt încă pe fața pământului, cari dovedesc, că sălbatica războire dintre oameni va dăinui încă vreme îndelungată. O revoluție radicală, provocată de atotputernicia culturai, o revoluție pusă la cale fără vărsări de sânge, în care rămășițele barbare ale spiritului omenesc să fie cu desăvârșire anihilate — va fi singură în stare, să curme această războire năpraznică. Dar acest timp e încă departe. Avem însă totuși nădejdea, că va veni. Nu vor lucra la această înfăptuire a păcii — când armatele se vor preface în minimale gendarmerii teritoriale — oamenii de speculă din ziua de azi, paraziții exploatare ai tuturor, ci omenimea întreagă, omenimea cinstită pătrunsă de sfințenia

curată a iubirii creștinești, omenimea curățită de elemente cu idei umanitariste false.

Așteptăm și noi Românii acest timp, îl așteptăm muncind cu sirguință în interesul acestei păci și luptând cu toate mijloacele bune, ce ne stau la dispoziție pentru conservarea și încheierea ființei noastre unitare etnice. Azi sau mâine tunurile Austro-ungariei vor bate poate cetatea Belgradului, drept dovadă a celor zise mai sus sau de se va amâna această metodă de capacitate a celor mici — asta va fi numai chestie de timp. Bătrânul suveran al Austro-ungariei, ca să nu se coboare în mormânt în bubuit de tunuri, va amâna poate această încercare între Austro-Ungaria și Sârbia, dar se pare, că această amânare nu va vindeca rana Sârbiei, ci îi va da acesteia numai ocazie de a se întări și a se pregăti mai bine de războiu — ea și toți cari stau în ajutorul ei. — Fideli istoriei noastre, conștii de înalta datorie, ce ni-o impun împrejurările actuale, dându-ne bine samă de toate, câte ne învălesc sufletul — noi ne vom vedea și vom lupta pentru înaltele noastre interese, cari toate tind și se concentrează în conservarea ființei noastre etnice. Această luptă va fi o luptă morală și nici un concept sfânt, nici dreptatea, nici adevărul, nici cultura, nici cea mai rigidă morală, nici iubirea propovăduită de Hristos nu va desaproba-o, ci dinpotrivă numai astfel de lupte, purtate în cadrele unui respect reciproc de drepturi naturale — vor cimentă o pace statornică. E doară în interesul fiecărui om, ca să fie și deci lupta noastră pentru a fi — fără a împedea sau a altera conservarea și valorarea ființei deaproapelui nostru — e împlinirea sfintei chemări, pe care Dumnezeu a sădit-o în sufletul omenimii, chemare care asigură pacea și risipește moștenirea atavistă a războiului.

V. Nițescu.

C Â N T E C.

Ca o rugă-a sării
Tremur' tainici șoapte
Și 'n plutiri coboară
Visele de noapte.

În afund de zare
Sună cornul jelnic,
Iar din jos la strungă
Plânge-un glas sfielnic.

Crinu-și pleacă fruntea
Și 'n visări se perde,
Pe când vii zefirii
Sânul să-i desmerde.

Luna se resfață
Pe-a apelor unde,
Iar' pe mine tainic
Jalea mă pătrunde.

Din grădini se 'ntinde
Freamăt de petale,
Eu îmi dapăn singur
Cântecu-mi de jale.

Viața socială.

În preocupările noastre politice, — înțeleg politica militantă — am uitat cu totul de nevoile noastre sociale, rând pe rând ne-am desbrăcat tot mai mult de ceea ce face podoaba și nobleța adevăratei culturi omenesti și astăzi nepăsători și sceptici, întunecați privim la tot ce este în jurul nostru, așteptând o schimbare în îndrumările noastre și sociale și culturale numai și numai dela politică.

S'ar părea, că ar fi logic să stea tocmai invers lucrul.

Privațiile și loviturile zilnice, ce le îndurăm în numele aceleiași idei, ar trebui să ne apropie și să ne înlănțue tot mai mult unul de altul, isgoniți de pe terenul luptelor politice, ar trebui să ne regăsim pe terenele, cari ne stau deschise și îndârjiți de nesuccesele unei lupte neegale, ar trebui cu energia îndoită să ne desfășurăm toate puterile în străduințele, cari nu pot fi stânjenite prin nici un factor exterior de putere.

Doar *societatea* este cel mai bogat și mai fecund izvor, în care s'a înfăptuit până azi propășirea omenească atât ceea politică cât și ceea morală. În societate devii cetățeanul nu a unei patrii, ci a întreg genului omenesc Ori înainte de toate — cine ar tăgădui aceasta? — trebui să fi om, pentruca apoi să poți fi patriot aieva. La noi însă se trece cu vederea acest lucru, totul se asteaptă dela politică, ca și cum o lege nouă ar putea să străfoarme moravurile, ca și cum s'ar putea stârpi răutatea, egoismul și vițiile toate, cari ne pricinuesc mai mult rău, decât toate prigonirile politice, prin o simplă trăsătură de condeiu.

Machiavelli scriind despre poporul italian din vremea sa, zice între altele, că da, dorește să-și vadă liber poporul, dar totuși înainte i-ar dori un despot, care să-l învețe la cinste și la respectul legilor. Căci ce folos de libertate, când ea nu e respectată? Nu sunt drepturile noastre — și dacă

nu sunt cunprinse în paragrafi, — drepturi sfinte, căci trăesc vii în conștiința noastră, — și totuși, câți dintre noi nu le disprețuesc pe față și nu le calcă în picioare? Și pentru ce aceasta? — Pentru că ne lipsește, ceea ce nu ar fi iertat să ne lipsească și anumit: *societatea!* Societatea încheată, societatea conștie de sine, societatea care să eserceze putere asupra membrilor iei și nu complexitatea de atomi, cari trăiesc fără nici o legătură între dânșii! Societatea, care nobilitează, societatea, care încătușează pe om la sine, societatea, care e părintele, și în același timp judecătorul membrilor săi!

Când ești însă a nimăru, când la fel este privit și devotamentul și disprețul pentru o cauză sfântă, când în conveniri întâmplătoare ești redus la o ciripeală, în care indiscreția ori răutatea chiar, ușor pot să atingă cele din urmă margini ale lor, când de multeori nu se respectă nici cele din urmă și cele mai elementare forme de etichetă, cari sunt absolut obligatoare pentru ori și ce ființă sociabilă, — atunci să nu ne mirăm, că lipsește moralul și în politică, că azi, mâne ne vom sfâșia unii pe alții!

Cunoscând acum răul, să căutăm cum s'ar putea înjgheba și la noi o viață socială mai vrednică de noi, care să ne poată fi asil în toiul luptelor, mângâiere în suferință și care să ne servească și ca izvor de nobile îndemnuri?

Nu vorbesc de poporul dela sat, căci acela potrivit gradului său de cultură, își are eticheta sa proprie săbuită în forme cât se poate de severe, dela care nimeni nu poate să facă nici cea mai mică abatere, fără să contragă asupraș batjocura și înstrăinarea tovarășilor săi.

Poporul dela sat își are distracțiile sale sociale prefăcute în obiceiuri, cari îi dau nota sa distinctă și-l țin în alvia sa de veacuri!

Dar așa zisa »inteligenta« noastră, cărturărima noastră, ce să zicem de aceasta

pătură aleasă a societății românești? — Este o împetrițare dintre cele mai stranii, unde nepotrivelile de tot felul, concurează cu succes cu bunul plac al tuturor!

Se pare, că de veci am fost certați și cu legile etice și cu principiile de educațiune. Incapabili, dară pentru aceea lipsiți de orice modestie, egoiști, răi, răsboinici față cu ai noștri, dar prevenitori și lași față cu străinii, nestatornici, cu caracter închis, cu sufletul josnic, iată, câteva din însușirile, cari au împiedecat până acum înjgheburile unei vieți sociale la noi!

Își au acestea note de caracter de sigur cauzele și explicarea lor și va trebui să treacă încă multă vreme până ce ele vor fi stârpite, dând loc altor calități mai vrednice de o conștiință mai bună.

Dar eu nu vreau să intru așa adânc în analiza lucrurilor, nu vreau să studiez ab origine toată compoziția noastră socială, ci mă mărginesc să relevez numai unele dintre cauzele la suprafață, cari s'ar putea ușor înlătură fără nici o jertfă mai mare, ci numai pe lângă puțină silință, care însă nu ar putea să deroage nici celei mai înalte ambițiuni.

Voiu atinge de astădată numai una dintre acestea cauze, rezervându-mi dreptul să revin în proximal număr

O astfel de cauză este totala disconsiderare a formelor convenționale, ori observarea lor numai până la limita bunului plac. Macar, că observarea acestor reguli ar fi prima cerință în orice coatingere socială. Nu înțeleg formalitățile exagerate, cari fac din om păpușe și pretind ca »să-ți gătești versul în frac«, ci înțeleg aceea normă care trebuie să fie obligatoare pentru fiecare, *pentru a nu jigni bunul simț, bunul gust al altuia, pentru a nu supăra demnitatea și ambițiunea justă a cuiva, pentru a face posibil ca fiecare cu educația și cu cultura lui să se simtă sigur între semenii săi, să știe, că nu va fi expus în nici un chip curiozității celorlalți.*

Aceasta-i cea mai elementară normă de conduită, ce cu drept se poate cere

dela un om cu pretenții de cultură. E cu totul individual apoi, dacă în observarea acestor reguli atinge cineva o formă mai estetică mai nobilă de manifestare.

Și totuș pe cât de puțin e cerut, pe atât de greu și de mult se păcătuiește pas de pas contra acestor reguli, înveninând raporturile și diferențiind cărările! Măcar, că toți le știu, și mulți le și urmează în anumite cazuri, dar nu întotdeauna și nu față cu toți. Și tocmai aceasta este, ce vreau să relevez, și vreau să apăs asupra acestei realități dureroase, pentruca să mediteze toți, pe câți îi privește: că normele de conduită nu sunt săbuite pentru indivizi, ca să răspundă gustului ori interesului lor, ci aceste norme sunt ale societății întregi, aceste norme trebuie să le observe unul fiecare, căci cu aceasta este dator nu numai șiesi, ci în primul rând societății, din care face parte.

Să ne închipuim numai, ce altă înfățișare ar lua cu totul societatea românească, dacă s'ar arăta mai puțin dispreț pentru formele convenționale, dacă și cel mai rumen parvenit s'ar încercă să întindă cu grație mâna celui mai inferior în rang. Căci să recunoaștem sine ira et studio, titlu la atâta îngâmfare, care merge până la disconsiderarea oricărei formalități, la noi nu poate să-l dea altceva decât numai totala lipsă de bună creștere. Ei, dar această îngâmfare îndârjește pe cei buni și mi-s'a dat ocaziune, să văd, cum oameni absolut ireproșabili ca maniere sociale, lunecau pe o pantă cu cei răi, ca să scape de vexațiunile, la cari erau espuși tocmai pentru modul lor fin de a trata.

O vorbă nemțiască zice: »Die Pedanten der Etickette sind die Stimmgabeln des guten Tons«, — ce bine ar fi să putem ajunge și noi odată ca acest rol să-l aibă pedanții în ale etichetei și la noi, am fi la primul pas spre un început de consolidare socială.

Primăvara.

S'au topit zăpezile pe câmpuri. Soarele, stăpân tinăr, trimite sănătate nouă în valuri de căldură lină, înălțându-se voios, zimbînd de după spatele Măgurii. Aburi ușori, lână de mătăasă fulguită, se ridică din largul văilor trezite, tremură o vreme în alintarea adierii dela meazăzi, apoi se distramă în văzduhul umed, ca fumul de cădelniță pe sub bolta unei mănăstiri uriașe.

Satul sămănat în vale răsuffă ușurat. Grădinile largi își desfășură, în lumina înviorătoare, bogăția de pomi cu ramurile legănate în brațele vântișorului de primăvară.

Viața mijeste încet de pretutindeni.

* * *

Peste căsuțele ghemuite în colțuri de ogradă se pornește svon domolit, vesel, răsbate departe, ducând înseninare, ca o vestire de noroc.

În ogrăzile mici, pe lângă pomnoale, pământul umezit prinde față tare, uscată și găinile, întinerite și ele, se înșirue pe lângă păreți desamortîndu-și crestele.

Ușile dela tinzi se desfac într'una și de după ușciorii netezi răsar capete, îndrăznețe de copilași nerăbdători și în lumina de afară sbucnesc omuleți, cât mâneca cămeșii, sub căciuli, roțile de lege.

La vecinul Sandu Florea, bunica Dochita nu poate ieși de loc la capăt cu vre-o patru mărunței curat sfârleze și glasul pițigăiat al bătrânii răsună plin de năcaz, până pe uliță la vale.

— Măi Petre hăi, voi sunteți sămânță de drac, o ce bobotaie în capul nostru. Omu lui Dumnezeu, desculți pe vremea asta! Unde ați auzit să cânte cucu până acum și muriți ca Sana lui Pilu potcovaru.. Aștia copii? Ba draci! Desculți pe vremea asta!... Și mor. Da moară, blăstâmații!...

Dar voinicii umplu ograda în salturi sburdalnice și biata bunica, cu coada măturii după ei, se trudește să-i adune.

Și chicotele ștregărești pornesc spor-nice, mai dela toată casa.

Dar vin și alte glasuri năvalnice, de băieți mai răsăriți, glasuri îndrăznețe, încrezute, de băieți cuprinși, cari au voie să umble pe afară.

Sălcișul harnic de pe văi a dat în muguri, de pe coasta feții, dela tufarii de alun, vine o undă subțire de viață nouă și oile de prin ocoale o simt, fânul de astăvară nu le mai place, ci țin capetele buhoase în bătaia razelor călduțe și chiamă cu glasuri rugătoare pe stăpâni, să le desfacă drumul la larg.

Oamenii bucuroși de năvala primăverii pun în tâlpi ciobănași cât cotul și-i pornesc înapoia oișoarelor, să bată celea coaste și coturi de pădure, pentrucă postul mare a sosit și de acum înainte oile, așa-i legea, să tundă pășurile rămase din toamnă și să mai adulmece după celea frunze uscate și colțișori de iarbă răsărită în pripă, că iarna a fost lungă și adunătura de astăvară e pe sfârșit.

Și ciobănașii, numai glugă, bat porțițele de părete și îndeamnă, cu glasuri de clopoțel, turma mică, pășind așezat cu măciucile la subsuoară.

Peste drum, la vecinul Cristea, pleacă Vasile cu țeșma lui tatăl său peste ochii negri, vioi, strălucitori de bucurie. Cojocul bunică-si îi cam împiedecă mersul și măciuca strașnică îi trece de un cot peste cap la deal.

Oile au apucat demult pe uliță și voinicul de Vasile n'a răsărit încă la poartă.

— Ce faci măi copile, de nu mai ieși odată la drum? Cioban ești tu, o ce păcate, că te țeasă oile acasă și te-or râde băieții.

Dar ciobănașul tot prin curte. Aleargă în ieșitul sufletului pe după șură.

Omul la poartă își pierde răbdarea și dă un chiot nevestii.

— Scoate-l odată, nevastă hăi, la uliță că se reslățesc oile. Hăi nevastă n'auzi!...

— Scoată-l para, hai tu și-l scoate, că se bate cu cânele pe după șură. Pleacă odată drace, și lasă cânele, că te-o mușcă!

Vasile însă nu ia în samă sdroaba părinților, ci se răsuțește năvalnic în jurul surii după Burcuș, îl dibuiește într'un colț și petrece o sfornică pe sub cap și pornește, cu fața îmbujorată, cu cânele de legătură.

— Nea Burcuș, nea, nea...

Și ochii îi strălucesc în pară de lumină.

Românul îi desface portița și fața i-se inseninează deodată și-și cuprinde vlăstarul cu ochii limpezi, mulțumiți.

— Om în lege, feciorul tatii. Așa vezi, voinicile, cioban întreg, fă căciula mai pe ceafă și calcă mai bărbătește. Da să nu prăpădești cojocul bunică-i...

Și așa se adună ciobănașii într'una, trecând prin sat la deal în sunetul picurat de talangă și behăitul nerăbdător al oilor.

De pe ulița bisericii vin oile lui Cozma. În frunte un berbec săin, mare, cu coar-nele răsucite în vânt și cu o talangă hodorogită, cât un clopot. În urmă, pe deasupra oilor cu lână creată, răsar două căciuli sdravene și doi ștregari cumițiți se incurcă în glujile lungi pășind rar, ca doi ciobani bătrâni.

— Hei bălană, bărr săină, bărr..

La podul din capul satului se întâlnesc mulți. Cei mai mărișori, și cu oi mai multe, de pildă Vasile a lui Toader Cristea și băieții lui Cozma, apucă înainte, își amestecă oile și o iau pe văi în sus, la viile popii, cu câinii după dâșii. Cei mai mici, copilele lui Dan Clopotarul și alți mărunți, de cei cu cinci șase oișoare, cari n'au nici câni, nici măciuci închindisite, se iau pe urma lor cu obida în fețele bucălaie.

— Nene Vasile, lasă-ne și pe noi în turma ta, că întorcem noi oile când se abat. Zău, nene Vasile, nu ne lași... nu? nu?

Dar nenea Vasile rămâne neînduplecat și copilele clopotarului vin nemângăiate în urma oișoarelor supărate, par'că, și ele.

Și tabăra purcede mai departe peste

țelini, mândră ceată de vestitori primăvă-rateci, suie și coboară o vreme apoi coasta viilor o primește în poalele largi de tufari mărunți.

Oile se resfiră pe dată și dau cu spor din capetele mici, ciupărând firișoarele de iarbă, de abia ieșită la lumină.

Tălângile picură într'una purtate înainte de berbeci sprinteni și costișa se împetrițează, cât ai bate în palme, desfășurând în lumina dulce, mângăietoare, această podoabă vie, mult așteptată.

* * *

— Au înflorit coastele, de acum crapă și mugurul în grădini și vine binele...

Și satul, jos în vale, tresaltă par'că, supt suflarea primăverii.

1908.

A. Melin.

Cugetări.

«Nu poți în nici un chip convinge pe un om cu judecata sănătoasă să se lase a fi ghilotinat; aceasta a stabilit-o deja un umorist francez; și nu poți determina prin legi nici o naționalitate, care s'a dezvoltat până la conștiința despre ea însăși, să renunțe la limba și la geniul ei propriu».

Max Nordau

*

«Condițiunile firești și istorice, comunitatea teritorului, a originii și a limbei nu sunt suficiente pentru a constitui complectamente o naționalitate, așa cum o înțelegem noi. Acestea elemente sunt o materie inertă, capabile de vieață, dar în care nu a fost însuflată încă duhul vieții. — Prin urmare, acest spirit vital, această dumnezeiască desăvârșire a ființei unei națiuni, acest început al văditei sale existențe, consistă în conștiința naționalității, în sentimentul, ce ea îl are despre sine și care o face a se constitui înăuntrul și a se manifesta înafară».

Maucini (*Diritto internazionale*).

*

«O civilizație nu poate fi decât naționalicește individualizată. Ca să aibă valoare și trăinicie, ea trebuie să răsară pe cât se poate de originală din sânul unei națiuni, păstrând toate caracterele specifice de rasă. Nu umanitatea, ci naționalitatea a fost și vecinic va fi obiectivul, celor ce știu prețui adevărata civilizație... tendința firească a civilizațiunii nu este și nu poate fi dispariția și fuziunea raselor într'o entitate culturală oarecare, ci din potrivă o diferențiere din ce în ce mai pronunțată a civilizațiunii după caracterele deosebitelor națiuni. Nicăiri natura nu tinde spre omogenizare, ci pretutindena spre diferențiere. Așa și în vieața popoarelor.

«România jună».

Nocturnă.

Stelele 'n adânc dispar,
Negura se 'nceagă;
Tu-ți plângi cântecul amar,
Turturea pribeagă.

Oltul murmură din val,
Negurile sună;
Apele se sbat la mal,
Cerul se răsbună.

Codrii 'n noapte triști suspin'
Țalea lor prelungă
Și la strungă sună lin,
Clopotele 'n dungă.

Peste creste nori se duc,
Fugăriți grămadă;
Plin de dor trece-un haiduc,
Gândurilor pradă.

Murgul merge pas la pas
Vântul coama-i bate
Și-i înghit fără poșas
Drumuri neumblate.

Brazii tremură de vânt,
Ulmii se îndoaie;
Leagănă un dulce cânt
Undele bălaie.

Se zăresc pe la răscruci
Urme de copite;
Tresar umbre de haiduci
Negura le 'nghite.

Latră câinii 'n curmături,
Caii pasc pe vale
Și 'n adâncuri de păduri
Sună-un corn cu jale.

Le alină toate 'ncet
Svon de pace sfântă
Doar sub culmea de brădet
Un cioban mai cântă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A. Cotruș

La mormântul dela Miraslău.

Eră ziua de 12 August anul 1902. Mă sculasem des de dimineată. De mai înainte plănuisem adeca, să fac în aceea zi o excursiune, până pe câmpia de lângă Miraslău.

Știind, că în anul 1900 se ridicase pe acel câmp un monument în amintirea de trei sute de ani dela marea bătălie, ce se dase aici, între neînfricatul voivod Mihaiu Viteazul și între șiretul Basta, generalul împăratului Rudolf, eram din cale afară curios nu într'atâta să văd monumentul, cât mai vartos să văd inscripția de pe el; să văd adecă prin ce vorbe se descrie doborârea acelu »Mihály Vajda«, care a fost atât de odios nobilimii maghiare din Ardeal.

În ziua numită dară înainte de răsăritul soarelui eram pe drumul de țară, ce duce dela Aiud spre Turda și Cluj. Timpul eră admirabil. Peste noapte plouase puțin. Căldura nesuferită din zilele trecute perise.

Drumul încă e cât se poate mai bun, larg, bine bătut și neted ca masa. Părea o pânză albă întinsă la soare. De amândouă părțile lui se înșiră

pomi tineri, roditori, plantați de curând. În dreapta drumului se întinde o câmpie mai mult lungă decât lată, acoperită în mare parte de sămănăturile Aiudenilor. La marginea de răsărit a câmpiei, curge nevăzută apa Murășului. Dincolo peste Murăș se ridică dealuri înalte și țepișe, pe-acăror vârfuri mai joase să cucuie sătulețe cu case mărunte, albe și roșii. Cel dintâiu sătuleț e Păgida, locuit numai de Români, al doilea e Gâmbașul, locuit de Români și Maghiari.

Înainte Gâmbașului dincoace peste Murăș se întinde o pădure frumoasă de stejari, numită »Murășul mort« pe ungurește »Holt Maros«. De-a stânga drumului de țară încă să întind înălțimi mari. Ele cad în prăvălișuri domoale și sunt acoperite cât vezi cu ochii de păduri întinse și mari. În partea aceasta a locului nu se zăresc sate, numai departe după dealuri s'ascunde satul Lopadea românească.

Deși eră des de dimineață, totuși drumul eră plin de oameni. Cei mai mulți ieșiau din

oraș pe câmp la lucru; alții veniau din satele vecine la oraș cu lucruri de vânzare. Din ce înaintam pe drum, începeau să se rărească și oamenii. În celea din urmă rămăsesem singur. Atunci fără voie mă cuprinse gândurile și dintr'odată mi-se opresc la drumul pe care-l călcăm bărbătește. Par'că-mi șoptiau: — Bagă de seamă trecătorule, că drumul pe care-l calci acum e un drum vechiu, foarte vechiu, de pe vremea strămoșilor tăi Romani! — Câte n'a văzut dară acest drum în decursul veacurilor? — Și câte nu ți-ar putea spune din cele văzute de el, dacă ar avea graiu să-ți vorbească. — Drumul acesta a văzut întreg puhoiul de barbari veniți din răsărit în frumoasa Dacie a lui Traian. — Drumul acesta a văzut apoi în 16 Septembrie 1600 pe cel mai mare și mai inimos Român, care se numia: Mihaiu Vodă Viteazul! Frământat de-acestea gânduri, nici nu luai seamă, cât de mult înaintasem. Orașul rămăsese departe în urmă. Câmpia cea lungă începea din ce în ce să se îngusteze. Cu cât înaintam însă mai departe, cu atât începea și inima mea să-mi bată mai cu putere. M'apropiam doară de Miraslăul cel vestit, cel mai trist și mai fatal punct din întreaga istoria Românilor!

Și într'adevăr după un marș întins de un ceas și jumătate, iată-mă de-odată în fața lui. Miraslăul să află de-astânga drumului de țeară și de partea dreaptă a unei afundături de dealuri. Satul e locuit de Români și tot atâția Maghiari. Maghiarii îi zic »Miriszló« iar ai noștri îl numesc »Miraslău« sau »Niraslău«. Ei au aici o biserică ș-o școală, amândouă slabe și amarite; fiind ei înșiși oameni slabi și nevoiași, câștigându-și cei mai mulți dintre ei pâinea de toate zilele în brazdele »domnilor« din Aiud.

În fața satului curg două părae, cari strătaie drumul de țeară curmezis. În acest loc înălțimile din stânga s'apropie foarte tare de celea din dreapta, așa încât câmpia despre care amintisem, că se află între drumul de țeară și Murăș, formează aproape un trei-unghiu. În capetul acestei câmpii, de-alungul întâiului părau care-i mai afund tăiat în pământ i-și așezase tabăra Mihaiu Viteazul, în aceea memorabilă luptă din Septembrie 1600.

Când am trecut podul acestui părau, mă cuprinseră fiorii Știam acum, că locul pe care îl voiu călcă de-aici înainte, e un loc sfânt, udat de sângele atâtor viteji! Știam acum, că locul acesta e locul de îngropare a mării lui Mihaiu Viteazul!

Cuprins de-acestea simțeminte sfinte și dureroase, plec mai departe, căutând cu ochii

monumentul. Nu-mi trebuie mult și iată că-l zăresc. Inima din nou î-mi bate cu tărie. Alerg dară spre el. Iată-mă îs în fața lui.

Este un monument de piatră, având formă de prismă în patru fețe. Are o înălțime de vre-o 3 m., și poartă în vârf, în loc de cruce, o măciucă cu spini. El e așezat între drumul de țară și calea ferată, purtând pe trei fețe ale lui următoarele inscripții în ungurește:

Pe front către drumul de țeară:

M. D. C.

Aceasta columnă a ridicat-o din contribuiri »Societatea de arheologie din comitatul Albei-inferioare« în amintirea de trei sute de ani a luptei dela Miraslău, întâmplată în 17 și 18 Septembrie 1600.

1900.

»Ardealul eră învălit în negră întunecime, încât nu putea să deosebească pe prietin de dușman. Nu știă, că pe el îl prădează calăul sau apărătorul său; nu știă, să plângă sau să se bucure după câte-o învingere. Aici pe câmpul acesta după oarbă noapte s'a făcut ziua sângeroasă ș'a început să încolțască nădejdea într'un viitor mai bun.

Pe partea dreaptă de către Aiud stă scris tot în ungurește:

»Pe câmpul acesta într'o luptă de două zile l'au învins pe Mihaiu Vodă, în a cărei oaste au fost comandanții: Mateiu Gyarmathi, gardă; Francisc Lugoși și Ștefan Tahy, cazacii; Pan-grație Sennyei, Ștefan Bodoni și Andreiu Barcsay, pedestriimea săcuilor; Andreiu Budai, Petru Odoabașă și George Farkas, luptătorii munteni și săcui.

»Mormântul comun acelor aproape zece mii de eroi, căzuți într'aceasta luptă, l'au spălat mai târziu apele Murășului, care-s poate a țării mele lacrimi«...

Pe partea stângă de către Turda:

»Oștile naționale ardeleni, adunate de către Turda sub comandantul lor suprem Ștefan Csáky, cu ele s'au aliat trupele imperiale de sub comandantul suprem, generalul Gheorghe Basta, sub a cărui conducere au fost comandanții: Generalul conte Toma Gavrioli, artilerie; Ștefan Toldi și Nicolau Segnyei, călăreții ușori ardeleni și unghureni; Francisc Turi, scaunul Arieșului; Ladislau Pethe, oștile din Cașovia; Gheorghe Makó, călăreții ardeleni; Ioan Henzik Pecz, pușcașii germani; Sebastian Tökoly și Ștefan Bocskai, hușarii unghureni; Ioan Tamásfalvi, călăreții din scaunul Murășului; Mateiu

Persvith, pedestrirea din ariergardă, — s'au luptat, — au învins».

Prin vorbele de mai sus, se spune dară cum a fost învins aici, acel Mihaiu Vodă, pe carele nu l'a putut învinge până acum nimenea.

Dupăce am sfârșit cu copiatul acestor inscripții, m'așez pe pedestalul monumentului, îmi razăm capul în podul palmelor și mă las gândurilor... Din cele cetite și văzute par'că zăresc înaintea ochilor toată frământarea și tot învălmășagul acela mare din acele nenorocite zile de Septemvrie 1600.

Par'că văd înaintea ochilor întâia încăierare din ziua de 17 Septemvrie. Mihaiu dă ordin la vre-o 2000 de Cazaci să treacă podul, mergând dincolo de Miraslău, spre a afla puterea și poziția dușmanului. Dar iată c'aceasta trupă de Cazaci e întâmpinată și atacată de Ștefan Csáky, căpetenia nobilimii. Isbirea e puternică, lupta cumplită; învingerea îndoioasă, căci, când unii, când alții dovediau pe adversar. Atunci Basta cel hain, văzând, că învingerea întârziează de-a se pronunța, trimite într'ajutorul lui Csáky un batalion de muschetari formați într'un mare pătrat, vără cavaleria și cele șeaze tunuri câte le aveă în mijlocul celui pătrat, și astfel pregătit năvălește asupra Cazacilor lui Mihaiu.

La un sămn dat pătratul se desface, tunurile se descarcă într'o salvă și ghiulele ieșite din gurile lor izbesc drept în piept pe Cazaci. Aceasta izbitură neașteptată făcù un mare gol în șirurile călăreților Cazaci, ucigându-le mai mulți oameni și cai, producând o mare confuziune între ei. Atunci interveni și infanteria lui Basta și fără ai lăsa să se desmeticească îi izbește și ea c'o întreită salvă, care îi silește pe Cazaci să se retragă înapoi.

Aceștia în retragerea lor dau foc Miraslăului, pentruca retragerea să le fie acoperită și pentruca inamicul să nu se poată așeză în el.

Între sat și podul de peste părâu, Cazacii retregându-se dau peste o ceată de husari unguri trimiși acolo de Csáky, ca să le taie retragerea. Dar bieții pieriră acolo până la unul, fiind încungiurați de Cazaci și de-o ceată de Români, pe cari îi trimisese Mihaiu într'ajutorul Cazacilor.

Să lasă apoi noaptea .. o noapte oarbă și plină de grijile zilei de mâne. După ea urmează acea zi nenorocită de 18 Septemvrie 1600. Des de dimineață Basta înaintează spre Mihaiu cu armata sa în rânduri de bătaie, trece dincoace de Miraslău și face toate demonstrațiile câte le crezù de cuviință pentru a îndemna pe Mihaiu să se angajeze la luptă. Acesta însă stă neclintit,

așteptând ca Basta să încerce a-l scoate din poziția lui tare, trecând părâuul spre al izbi.

Șiretul Basta adecă luase samă mai dinainte, că ar fi lucru zădarnic să încerce a-l scoate pe Mihaiu din aceea poziție extraordinară, în care se așezase mai înainte decât el. Necutezând dară a atacă mai întâiu el pe Mihaiu și văzând că acesta n'are nici gând să înceapă lupta — recurge la șiretlic.

Îndată dă ordin de retragere armatei sale. Într'o clipă armata lui, compusă mare parte din nobilimea trădătoare a marelui domn român, dă dosul, simulând fugă. Mihaiu într'adevăr crezând, că Basta vrea să fugă dinaintea lui, face fatala greșală, că-și scoate armata din poziția lui strategică și cu un: »Unde fuge cănele de italian?» trece podul și să ia după el.

Dar chiar asta a voito și »cânele italian«, carele dupăce a văzut că întreagă armata lui Mihaiu a trecut podul părâuului, îndată se oprește din »fugă« și-i îndreaptă armata spre Mihaiu. Mihaiu dacă văzù ce are de gând dușmanul, i-și orându și el armata în rând de bătaie și s'apuca de luptă.

Ea să începe pela amiazi printr'o înfricoată bombardare de tunuri. Tunurile lui Mihaiu fiind mai număroase și mai bine așezate, fac mari pustiiri în rândurile dușmanului. Basta pricepù, c'acestea pustiiri îi pot fi funeste, de-aceca să hotări să pună cu ori-ce preț mâna pe tunurile lui Mihaiu. Acesta din nenorocire mai făcù înc'o greșală; nu se îngrijì adecă să pună mai multă infanterie și cavalerie întru apărarea artileriei. Pela două după amiazi Basta trimise pe căi adăpostite un detașament puternic pela spatele artileriei lui Mihaiu să pună mâna pe tunuri. Mihaiu observă nu mai decât intențiunea acestui detașament, de aceea trimise și el în apărarea artileriei vre-o 3000 de călăreți. Aceasta mișcare a trupelor provocă încăierare generală. Ea fù cumplită și de data asta avră să-i fie toate nenorocită marelui erou român. După o luptă din cele mai crâncene, întreagă artileria lui Mihaiu, ajunsese în mâinile contrarului. Acum toate dintr'odată se schimbă în defavorul oștirii lui Mihaiu.

Basta după luarea artileriei s'aruncă cu toată furia asupra aripii stângi a Românilor. Aceasta furie întâmpină un mare curaj și stărnice în pedestrirea română. Aceasta respinge cu vigoare atacul ce i-se dete, ba chiar îndrăznește să ia ofensiva. Și de sigur, că ar fi reușit să pună pe fugă pe dușmani, făcându-i să se retragă; dacă artileria română căzută acum în mâinile dușmanului, nu și-ar fi întors gurile spre ei, improșcându-i și rărindu-i în mod îngrozitor.

Aceasta izbire fără de veste, aduse în șirurile Românilor, — aflate pe câmpia deschisă și lipsite de orice adăpost — neorânduială și spaimă, șiindu-i să-și strice șirurile și să se risipească. Tot așa se întâmplase cu centru și cu aripa dreaptă, unde se aflau Polonii respective Cazacii. Cazacii înebuniți de spaimă și pierdură cumpătul și se aruncară în Mură, unde cei mai mulți dintre ei se înecă.

Numai acum văzuse Mihaiu greșala cea mare, ce a comis, prin părăsirea poziției sale însămnate. Toate erau însă prea târziu; elita trupelor sale era împrăștiată și bătălia pierdută. Înzădar se pune el și generalii lui înaintea ostașilor fugari spre a-i oprî și îmbărbăta; înzădar face el semne de vitejie, expunându-și de nenumărate ori viața, ca prin pildă să-i îmbărbăteze și încurajeze, căci ostașii nu-l mai ascultau. Pierderea artileriei băgase spaimă și descurajare în inimile tuturor.

»Nici o putere omenească, strigă nemuritorul Bălcescu desperat, nu mai fî în stare acum a oprî în fugă pe respirații și înspăimântații

soldați. Părăsit astfel de ostașii săi și de norocul dușman, Mihaiu rămăsese singur cu câțiva ofițeri și călăreți pe acest nenorocit câmp de bătălie. El strinsese pe lângă sine steagurile, sperând, că armata sa se va adună în jurul acestor semne glorioase. Dușmanii se apropiiau să-l împresoare, și Mihaiu cu inima despăcată de durere nu se putea smulge din acest loc. Toți respectau aceea tăcută și adâncă măhnire, cu toate acestea dușmanii se apropiase; trebuia a fugi. Aceasta o strigau cu rugare soții lui.

— »El Mihaiu!., el să fugă? O, nu! Dușmanii sunt aproape, să văd fețele lor, s'aud hohotele lor de bucurie și triumf — Generalii săi, prietini ai iubiți îl incunjură, îl roagă, îl îndeamnă, îl tăresc.

— — — — —
Ștatunci fuge și el, biruitorul strălucit dela Giurgiu, Rusciuc, Putineiu, Nicopole, Silistra, Turtucaia, Hârșova, Rahova, Vidin, munții Balcani, Călugăreni, Târgoviște, Stoenești, iarăș Giurgiu și Șellimberg!...

Marian Sas.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CHESTII LOCALE.

Nu se poate tăgădui, că avem și noi Români o conștiință publică, o conștiință comună, care deși nu a putut încă să-și elupte o formă esterioră de organizație, a avut însă aceea putere ca să susțină unitatea etică a neamului românesc, care deși atomizat juridicește, se prezintă ca un întreg capabil să exercieze putere asupra felului de gândire al singuraticilor, a căror manifestare sufletească la rândul său își are asemenea influința sa puternică în formarea și dezvoltarea opiniei publice.

Iată, de ce, mi-se pare, că s'a făcut o mare greșală la noi, când aproape toate forțele mai bune ale neamului românesc, s'au angajat exclusiv în lupta pentru crearea și dobândirea anumitor instituțiuni și sfere de drept, în cari să-și afle intrupare aspirațiunile noastre naționale, și s'a ignorat de altă parte, ori cel puțin nu s'a pus temeiul în de ajuns pe însemnătatea, ce o are în evoluția națională a popoarelor organizarea în cercuri mici: la comună, în comitat și în cadrul nenumăratelor societăți și reuniuni.

S'a făcut la noi tocmai contrarul, la cece după natura împrejurărilor ar fi trebuit să se facă! S'a făcut, că în loc de a-se reduce terenul acțiunilor noastre la cercuri mici, unde la adă-

post de furia prigonirilor, fără șgomot, neobservați, sub scutul legii, care aci este mai îngăduitoare, să muncim cu atât mai intensiv, cu cât e mai cunoscut terenul și cu cât pot fi mai mulți angajați la muncă, — la noi s'a continuat cu *politica mare*, pe care o făceam cu toții, pricepuți și nepricepuți, neglijând alte datorințe, căci nu știam să facem deschilinire între conducători și între gregari, credeam să mergem cu toții pe urma conducătorilor, nu însă făcând, ce ne învață ei, ci căutând a-i imita pe de-a întregul. De aici apoi o serie de desiluzii, o muncă stearpă plătită scump, o zăpăceală, de care toți se folosesc în dauna adevăratelor noastre interese!

Nu este bine așa!

Trebuie să punem mai mare pond de aci înainte și să ne interesăm mai intensiv de lucrurile, cari ne stau mai aproape, trebuie să ne mulțumim cu munca migăloasă de acasă, care, ce-i drept, nu ne pune în vedere ghirlande și cununi de lauri, dară ne lasă mângâierea, ce fi-o dă conștiința datoriei împlinite, și care este tot, ce poate să ceară o inimă onestă, când e vorba de interesele mari ale neamului.

Nu este dat fiecui să taie liniile mari ale

îndrumărilor spre bine și să deschidă orizontul larg al libertății unui popor; aceasta este dat numai oamenilor de geniu, — noi, cei mulți și mici, trebui să ne îndestulim și cu talentul de a fi conducători treji și neobosiți pe liniile tăiate!

Iată, pentru ce am deschis în revista noastră aceasta rubrică permanentă, în care vom stăruia asupra problemelor locale și vom niza să mișcăm și să impintăm toate inimile. până ce vom izbuti să clădim și noi ceva, ori dacă nu, să așezăm măcar o pietricică de razim la piedestalurile mari, ce au ridicat înaintașii noștri vrednici.

Nu va fi urmărită cu indiferență aceasta străduință a noastră de nici un bun român, căci cine cunoaște numai trecutul Blajului, nu poate să nu împărtășească tot dorul și entuziasmul nostru de a nu lăsa să se pună rugină pe strălucirea-i de odinioară. Dar Blajul își are însemnătatea sa nu numai pentru trecutul său luminos, ci și pentru vremurile de azi și încă pentru multe vremuri înainte! Și își are aceasta însemnătate nu numai pentru că astăzi e unul din cele mai însemnate centre economice din Ardeal și un puternic emporiu cultural, nu numai pentru rolul politic, ce trebuie să-l aibă la confiniile hotarelor săsești și în vecinătatea unor comune ungurești în desvoltare, ci mai ales, pentru că nu poate să ne fie indiferent spiritul, ce domnește în Blaj atuncia, când știm, că aproape o mie de tineri români, intelectualii de mâne, își fac an de an educațiunea aci, tocmai în etatea, când omul este mai accesibil pentru orice impresiuni, și când impresiunile taie brazde adânci în inimi, tot atâtea note de caracter la anii bărbăției. Nu poate să ne fie indiferent, pentru că ceea ce petrece astăzi în Blaj, legitimează pulsațiunea vieții în generațiile de mâne, cari poate sunt chemate să îndeplinească lucruri mai mari, decât să ne poată lăsa în nepăsare!

Pentru aceea, fără să facem multă critică supărătoare, vom apăsa totuși asupra relelor, cari se pun în calea propășirii noastre naționale și vom semnală pericolele, cari amenință să atrofieze atmosfera curată a acestui orașel istoric!

Dară mai ales, vom chema pe toți, mic și mare, bărbați și femei, să conlucre, să-și dea obolul pe toate câmpurile, ce ne stau deschise, pentru a desemna conturile, în cari se va renaște pulsațiunea vieții românești, ca să se reverse apoi întărită prin mijlocirea miilor de tineri setoși de viață nouă, pe toată întinderea locuită de Români, și să inunde toate ogoarele întelenite ale înaintării noastre.

A. Ciato.

Cronică literară.

A VLĂHUȚĂ: Din trecutul nostru.

București 1908. Edit. Socec, p. 348.

După volumul „România pitorească”, care ne înfățișează în luminoase tablouri frumsetile țerii, frumseți oglinzite în ochii și sufletul unui artist; d-l Vlăhuță ne dă acum al 2-lea volum, care cuprinde o serie de tablouri, care s'ar putea numi cu toată dreptatea: Istoria pitorească a României.

Cu o uimitoare putere de evocare autorul chiamă la viață figurile legendare ale trecutului. Și aceste, cunoscând puterea evocatorului, se mișcă din lumea lor de neguri, se apropie de aceea a noastră. Și, minune! Figurile nebuloase de până aci, devin din ce în ce mai lămurite; nu mai avem a face cu o umbră legendară, ci cu o *ființă vie*, care trăiește și se mișcă sub ochii noștri. Și noi o vedem și o cunoaștem neasămănat, mai bine, de cum o cunoașteam până acum, din sarbedele manuale de școală, din secile pagini de cercetări istorice. Aceste ne arată imagini cinematografice, cartea d-lui Vlăhuță ne arată însă ființe vii, în carne și oase. Ele trec pe dinaintea ochilor noștri, zângănind din zale, strălucindu-și sulitele și coifurile sclipitoare cutremurând pământul în goana roibilor „lără frâne, fără șele“...

Chiar dela început, Dacii, cari au și ei un rol de frunte în înfiriparea neamului nostru ni se înfățișează ca un popor, ce trăește cumpătat, privind suferința ca o binecuvântare și moartea ca o mântuire. Zamolxis al lor spune „că vieța aceasta e numai o încercare, o trecere vremelnică și plină de zbulcium, cătră vieța cea de veci singura frumoasă și într'adevăr fericită“.

Ciocnirea lor cu Romanii e descrisă cu o măiestrie, care n'are seamă în literatura noastră decât în Satira a III-a akui Eminescu.

„Deodată un strigăt de trâmbiță da știre de sus să se gătească de luptă... Un freamăt de arme — și rândurile se strâng apropiindu-și scuturile și învălindu-se ca într'o platoșă uriașă: nu mai sunt oameni, e un zid de fier care înaintează. Pe Timiș în sus, în meterezele lor dela Tapae, Dacii stau la pândă cu arcurile întinse. Pe aici e drumul cel mai scurt spre inima țării, spre mândra Sarmisegetuza, cuibul lui Decebal. Aici valea se lărgeste puțin; în dreapta Timișului, sub strașina unui munte se înalță, ca o prispă, minunata așezare pe care și-au ales-o Dacii pentru întăriturile lor. Din jos, în marginea pădurii, încep deodată crengile să se miște, ca înflorate de-o suflare de vânt, și cele dintâi coifurii ies în lumină.

Un șuer ca de vijelie, ș'o răpăială de grindină cutremură valea. O pânză mișcătoare de săgeți zbârnăe deasupra pământului, între cele două puteri. Dar pânza se scurtează. Zidul de scuturi ce scapără de izbira săgeților, se împinge tot mai aproape, tot mai îngrozitor în clocotul Dacilor. Se prăbușesc mulți din oastea Romană. Dar șiruri proaspete izvorăsc mereu din pădure, s'ar crede că toți copacii se prefac în legionari și vin din ce în ce mai mulți, din ce în ce mai îndârjiți, — iată-i aproape, nu-i mai desparte decât o lungime de suliță. Dacii aruncă arcurile și se apără cu lăncile, întăriturile trăsesc din toate părțile și, prin spărturile lor, se îndeasă năvala morții; brațele se încheștează într'o luptă oarbă, desnădăjdută. Și peste această urgie îngrozitoare, deasupra acestui învălmășag de strigăte și de răbufneli, cerul se întunecă deodată, ș'o ploaie năprasnică vine să spele valea de sânge. Dacii — câți au mai rămas cu zile — o rup de fugă, incredințați că și zeii s'au ridicat împotriva lor. Se povestește că în lupta asta Traian văzând că nu mai au ostașii lui cu ce să-și lege rănile, își rupse cămașa de pe el și-o împărți răniților.“

Biruatorii Romani își continuă opera de cucerire cu alcătuirile vieții lui, cu mintea lui luminată, cu limba lui sonoră și limpede.

Astfel cele două popoare de viteji se amestecă, formând plămădeala unui nou popor: neamul românesc de astăzi.

Suflă însă alte vânturi dinspre Miază-noapte — Răsărit; stavilarele lumii barbare se rup deodată și puhoiul noroadelor necunoscute se revarsă peste Europa.

În viforul năvălirilor, rămășițele legionarilor se retrag la munte, având de mângăiere singur credința în Isus, pe care le-o vestesc preoți pribegi de prin câmpiile Moesiei: „În liniștea măreață a munților, pe înălțimile acestea luminoase — departe de pământ, aproape de cer — sufletele celor cari au trecut prin atâtea dureri sorb însetate credința cea dătătoare de putere. O cruce de lemn infiptă la gura unei „peșteri, înseamnă pragul unei biserici“...

E așa de limpede vorba apostolului desculț, încât îți uiți pe o clipă, că aveai altă convicție în privința încreștinării Romanilor, cari în mare parte, erau *creștini* când au venit pentru întâia oară pe pământul Daciei.

Povestea ia, în curînd un cadru mai restrîns, învărtindu-se singur în jurul României de astăzi. Vedem viața de patriarhi a celor dintâiu Voevozi, sub a căror urmași viața neamului se desvoaltă încetul cu încetul, răsbind cu greutate prin noianul de piedeci și de dușmani. Sunt pagini de glorie și pagini de rușine, pagini scrise cu flacări și pagini scrise cu lacrimi.

Iată cum intimpină poporul pe Ștefan-Cel-Mare, fiul lui Bogdan:

„Lin încep cădelnițele de argint să zornăe; îmbrăcați în odăjdii scumpe preoții se rânduiesc în cerc, bătrânul Teoctist ridică mâna lui slabă spre binecuvântare, și glasuri potolite pornesc trăgănat cântarea rugăciunilor pentru ungerea Domnului. În lumina acestei mărețe sărbători, tânărul Ștefan pare un Făt-Frumos, și toate privirile cată la el cu încredere. Iar în clipa când Mitropolitul pune crucea Sfântului Mir pe fruntea ce va purta coroana Moldovei, lacrimi de bucurie, lacrimi de iubire strălucesc în ochii tuturor.

Deodată, prin norodul în freamăt se spintecă drum; întâiu trece Domnul călare

apoi se înșiră boerimea, clerul, ostașii, și după ei mulțimea toată se mișcă încet, se urecă încet pe drumul ce se îndoaie la deal, spre porțile deschise ale cetății.

Soarele e la nămezi. Din pământul reavăn se ridică mireazma dulce a încolțirii, prin aer trece ca o suflare de putere nouă, de viață proaspătă; chemări prelungi de bucurie se leagănă pe văi. În pasul stăpânit al calului, ce-i mândru parcă și el de ce podoabă duce, tânărul Voivod intră în Suceava; din cerdacuri, dela ferestrele deschise, unde flutură năframe albe, flori i-se aruncă în cale, — acum alaiul domnesc de-abia se mai urnește, strigăte de proslăvire sbucnesc din mii de guri, și toate clopotele bisericilor vestesc bucuria zilei acesteia. Sfântă și hotărâtoare stă în istoria Moldovei ziua de 12 April, Joiamare a anului 1457, când, din mila Celui de sus, se așează Ștefan, vrednicul nepot al lui Alexandru cel Bun, în scaunul domnesc dela Suceava.“

Mircea-cel-Mare, care în Satira lui Eminescu își zice cu modestie: „Domnul țării românești“, avea un titlu cu mult mai pompos: „Mare Voivod și Domn singur stăpânitor a toată țara Ungro-Vlahiei și al părților transalpine, încă și al părților tătărești, și al Almașului și Făgărașului herțog, și al Banatului Severinului Domn, și al amânduror malurilor Dunării până la Marea cea mare, și al cetății Dârstorului stăpânitor“.

Ce frumos titlu eră acesta, la anii „patrusute și o miie“...

Mihaiu-Viteazul, Ion Vodă cel Cumplit, cel povățuit de duhul lui Ștefan cel Mare sunt tot atâtea stele luminoase într'o mare de întunec și nenorociri.

A venit însă vremea, când popoarele asuprite „sufiau în scânteile aruncate de „Revoluția cea mare“, ce luminase cu flăcările ei sfârșitul veacului al XVIII-lea. Gherghel și Istrati dela Zavârștea și spătarul Sturza din Moldova, și Tudor Vladimirescu din Muntenia se pun în fruntea mișcării de salvare: „Chemarea lui Tudor, mântuitorul lui cuvânt, resunase mai tare decât flintele pandurilor

lui. Dreptatea venea anevoc, venia încet, ca din cine știe ce depărtări, *dar venea*“.

Autorul ajuns la sfârșitul cărții, nu mai avea nevoie de a se folosi de puternica artă a evocării. Evenimentele ne sunt cunoscute. Depune deci penelul de artist și schițează în câteva pagini încheierea. Astfel: actul unirii, stăpânirea de scurtă durată a gloriosului Alexandru Cuza — și chemarea pe tron a tinărului Carol de Hohenzollern. „Zările se limpezesc — țara stăpână de-acum pe destinele ei — încheie autorul — *începe o viață nouă*“.

Al. Ciura.

Mișcarea teatrală.

Adunarea generală Orăvițană a „Societății teatrale“ a decretat în virtutea §. 12 din statutele sale, înființarea de „comitete filiale“ cari au să „promoveze scopurile societății“.

Comitetul central a stabilit în raportul său general, făcut către adunarea generală, sfera de activitate a acestor noi „comitete filiale“.

Ele au să aquire membrii, să țină conferențe, să deie serate literare—artistice și reprezentățiuni teatrale. Din dobânda materială realizată pe aceste căi, 25% se vor transpune comitetului central și 75% se vor întrebuița pentru alimentarea vieții culturale—artistice locale.

Până azi există „comitete filiale“ în următoarele localități:

Brașov, Șimleu, Alba-Iulia, Caransebeș, Lugoj, Făget, Bozovici, Oravița, Bocșa, Reșița, Cubin, Satul-nou, Petruvasilo, Alibunar, Sân-mihai, Seleuș, Doloave, Uzelin, Timișoara, Ecicărromână, Torac, Comloșul-mare, Nerău, Sânmiclăușul-mare, Pesac, Lipova, Orăștie și Blaj.

În Vârșet, Buziaș, Mehadia, Orșova, Panciova și Becicherecul-mare, societatea va numi „bărbați de încredere“¹⁾.

În acest fel întreg Banatul (comitatele Caraș-Severin, Timiș și Torontal) este încâtva organizat și pus sub comanda stindardului Thaliei. Depinde numai de hărnicia și entuziasmul

¹⁾ Pentru ziua de 2 Aprilie nou s'a convocat în Ciacova intelectualii și țărănimea din loc și jur pentru a se constitui și aci un puternic „comitet“. Este nădejde de un frumos rezultat atât bănesc cât și moral.

„comitetelor filiale“ ca atât cifra membrilor societății cât și întreaga mișcare noastră teatrală, să ia un avânt îmbucurător.

În viitorul apropiat se va organiza sub conducerea personală a directorului artistic al societății: Bihorul, Sălajul, Sătmarul și maramureșul, ca încetul cu încetul să se popularizeze această a doua societate românească culturală, să se sporească membrii ei și să se poată iniția pașii de lipsă pentru înjghebarea trupei române ambulante.

Pentru orientarea cetitorilor noștri dăm aci și câteva date din anuarul societății. Membrii până la adunarea generală din Oravița, au fost 508. Averea totală a societății era de 416.000 coroane. Bursieri și ajuorați sunt 3, Dni Ionel Crișianu, Ștefan Mărcuș și Niculac Brătianu — toți trei în Viena.

Prezident, în locul regretatului Iosif Vulcan a fost ales cu unanimitate din partea ultimei adunări generale Dl Dr. Ioan Miha, bărbatul distins al neamului dela care se așteaptă multe și prețioase servicii pentru țovărășie.

La noi în Blaj, noul comitet filial (înjghebat sub conducerea personală a Dlui A. P. Bănuțiu, directorul art.) constă din următorii membrii: Dna Cornelia Deac, prezidenta reuniunii femeilor române, Dna Elena Trifan, Dșoarele Getta Hodoșiu și Veturia Negruțiu și dnii: Dr. Eugen Solomon, Dr. Dănilă Sabo, Dr. Ambrosiu Chețian, Iacob Mureșan, Gavriil Precup, Vasile Suci, Aurel Ciato, Ioan Vancea, Aug. Coltor, Silviu Handrea, Dr. Bălan și A. C. Domșa.

Nădăjduim cu tărie, că din Blaj încă va porni un curent bun și românesc care să înregimenteze cât mai mulți sub flamura societății teatrale ca cu atât mai curând să se poată realiza idealul ce-l urmărim de 40 de ani și care este: teatrul național românesc!

Cronicar.

Note politice:

Alegerea dela Oravița.

Cunoaștem rezultatul alegerii dela Oravița. Este deprimător din cale afară, dar merită să-l remarcăm deosebit. Aici nu se mai poate tușa nimic, aici nu ne mai putem amăgi unii pe alții, aici nu mai ajută nici bocetul, nici blestemul. Să privim în fața realității dure cu liniștea osânditului și să medităm asupra păcatului care ne-a procurat această osândă. Mai bine, că

s'a întâmplat azi, decât mai târziu, mai bine, că s'a întâmplat într'o formă așa de neîndoioasă, încât să putem face fără greutate diagnosa răului!

Eu nu am fost nici odată omul, care să caut vina răului în cauzele exterioare, pe cari orișicine ușor le poate găsi și încă mai cu înlesnire le poate interpreta în favorul său, căci fără îndoială, trăind pe pământ, viața întreagă nu este altceva decât un lanț nesfârșit de conexiuni de toate felurile cu lumea exterioară.

Ași fi cel din urmă însă, care în lupta *primă* cu adversarul meu, l-ași putea învinui vr'odată, că nu a fost așa de generos, încât să mă lase să-l repun.

Și cam acesta-i cercul vițios al luptelor noastre naționale!

Sărim cu o larmă nebună să cucerim reșta, și dacă suntem loviți la pământ, ne plângem, protestăm și dăm jalbe la împăratul. Ca și găștele lui Schoppenhauer, cari se înalță un metru dela pământ bătându-și aripile și inscenând o larmă de ai crede că au să ia nemurirea cu asalt, pe când vulturul își întinde în liniște aripile înainte de a-și lua sborul spre soare, pentruca în clipa următoare să-l vezi departe sus bătând cu aripile norii.

Zădarnic! — Nu sa fac salturi în natură. Am accentuat-o în repețite rânduri, și am accentuat-o foarte clar mai ales în broșura »Note și reflexiuni la situația politică a Românilor din regatul ungar«, că înainte de a trece pe terenul manifestărilor exterioare, un popor trebuie să îndeplinească acele condiții prealabile, aceea serie de acțiuni, cari sunt indispensabile pentru formarea voinței active. Aceste condiții prealabile sunt trezirea conștiinței naționale, crearea unității de gândire și desăvârșita constituire în lăuntru. Nu s'a făcut însă la noi aproape nimic în direcția aceasta, iar urmarea acestei intrelăsări este alegerea dela Oravița. Dară să fiu bine înțeles, cu acest argument nu vreau să pledez în contra activității parlamentare, care la noi își are justificarea sa chiar în scopul creării unității de gândire și a organizării masselor, ci vreau să apăs numai asupra unei neglijențe, care ne privește deopotrivă pe toți.

O altă cauză serioasă a dezastrului dela Oravița este, că nu s'a făcut destul pentru a se da o educație corăspunzătoare preoțimii și învățătorimii noastre. Nu înțeleg numai educația intelectuală, ci aceea educație de caracter, care dă omului conștiința drepturilor și datorii sale, de cari va țineă samă în toate condițiile vieții în puterea acelei severe discipline sufletești, care nu se târ-guește cu împrejurările. Dară nu s'au îngrijit

forurile competente. nici de prevederea materială a preoțimii și învățătorimii noastre, conform cerințelor timpului și potrivit rolului important, dar greu, ce au de îndeplinit în sinul societății și a neamului românesc.

Foarte bine zice dl Iorga într'un număr al »Neamului românesc«: »Să se facă preoți și învățători gata de mucenicie pentru neam!« Foarte justificat este și îndemnul. ce ni-l trimite dl Iorga: »Deschideți largi ferestrele seminarelor și preparandiilor, să intre vântul veacului!« Dară nu trebuie să uităm de altă parte, că totuș, cu toții oameni suntem, că trebuințele sunt multe și mari, că trăim în niște vremuri stricate, când ispita deschide ușile până și în palatele bogăților cu cât mai ușor își va face intrarea atunci în colibecele celor săraci și nevoiași! Marele învățat Burke avertizează foarte potrivit, deși nu direct, pe cei, cari de câte ori e vorba să dea vr'un ajutor, se ascund după paravana unei moralități ideale, și predică apostolia și vieța de ascet, când zice: »Nu este neînsemnată nici aceea parte a înțelepciunii politice, care consistă în a ști *cât trebuie* să suportăm dintr'o rea stare de lucruri... ca nu cumva, încercându-ne să obținem, *în vremuri și moravuri stricate, un irealizabil grad de curățenie* — în loc de a fi delăturat actualele rele deprinderi, să ne pomem cu noi corupțiuni cari acoperă numai și asigură pe cele vechi«.

Iată dar unele cauze, cari sunt din vina noastră și pentru cari numai noi suntem răspunzători.

Dar lupta electorală dela Oravița, își are însemnătatea sa deosebită, și din alt punct de privire și anumit: pentru că, ea ne descopere o tactică nouă de a adversarilor nostri, o tactică, care dată fiind lipsa aproape complectă de organizare la noi, poate să ne fie fatală. Ei își caută anume, uscăturile între noi, pentru ca ele să ne rupă rândurile și să ne facă să ne răsboim unii cu alții Români cu Români. Dacă reiese din ceva mai clar, mai dureros de clar, inconștiența noastră, defectuositatea organizației noastre și lipsa în proporții uriașe a unei moralități politice, apoi reiese de sigur din aceasta tristă realitate, că da, la noi e posibil ca Români să se înroleze sub drapel străin pentru ca să înfrângă solidaritatea fraților lor, pentru ca să pângărească cinstea steagului românesc și pentru ca să zădărnicească o învingere sigură.

Să nu intrăm în aprețierea acestui simptom de decadentă îngrozitoare, căci mai avem nevoie de nervi în lupta, ce ne așteaptă, ci să ne cu-

getăm numai la urmările, ce va aduce cu sine această miserabilă stare de lucruri. Să ne cugetăm la lupta sfâșietoare ce va urmă de aci înainte între frați acolo, unde până aci au muncit alături; să ne cugetăm la zădărnicia sforțărilor oamenilor de bine, când la spate le stă rînjindu-se o gloată îndobitocită; să ne gândim la nesiguranța celor aleși, în mijlocul trădătorilor; să ne gândim la deprimarea și desgustul, care va smulge din multe inimi entuziasmul și încrederea într'un viitor mai bun, fără de cari ori și ce luptă este, percută.

Și totuși eu privesc cu un sentiment de mulțumire sufletească, la ceea-ce s'a petrecut în Oravița

Căci în sfârșit trebuie să rupem odată cu politica de cârpoceală! Căci ceea-ce am făcut până acum, nu a fost altceva decât o debaterie de ocazie fără nici un fond adevărat, fără nici un nex causal, ci numai pentru a salva după nevoia momentului, când oameni, când situații, când aparențe. Am știut, și am spus-o cu mult înainte, *că aici* vor trebui să ajungă lucrurile. Dar în situația, în care eram, a și fost *necesar* să urmeze, ce a urmat.

Numai printr'o lovitură puternică, se poate face trezirea unui neam, dintr'un somn de veacuri! Las', să cuprindă serioșitatea și greutatea luptei, în adevărata sa mărime, acei cari iau în mână conducerea unui neam. Las', să se facă curățirea holdei de neghină în proporții cât mai mari, căci numai astfel ne vom cunoaște cei buni, și ne vom putea găsi alături! Las', să ne cutremure și cele mai ascunse fibre ale inimii mârșăvia nemernicilor dintre noi, ca în sfârșit să ne putem scutura din indolența păcătoasă, în care am căzut. Las' să rămânem puțini, dar buni, căci nu mulțimea face gloria popoarelor, ci acei puțini, cari poartă în inima și în creierul lor toate dorurile mulțimii.

Romulus a omorât pe fratele său Remus, pentru ca să poată clădi Roma. Cavour singur a făcut unitatea Italiei și tot astfel Bismarck pe aceea a Germaniei! Căci mulțimea nu știe să cugete, singuratici trebuie să gândească pentru ea, mulțimea știe numai să făptuiască.

Când vom avea și noi un geniu, care să gândească pentru toți, nu vom mai trece prin rușinea prin care am trecut — — poate nici nu vom mai merge la Oravița!

* * *

Informațiuni.

Automobilele în războiu. Dăm după o foaie din România unele aprecieri, ce se fac întrebuințării, pe care automobilul și-a găsit-o în armată :

O armată care pretinde a fi echipată după toate cerințele moderne, pe lângă puștile cu repetiție și tunurile cu tragere repede, mai are nevoie și de automobile.

Armatei române îi revine celei dintâi onoarea de a fi experimentat automobilele în timpul manevrelor.

Ele serviau la început pentru urmărirea de aproape a mișcării trupelor și mai ales pentru serviciul de ștafete. Cu timpul însă, întrebuințarea automobilului devine o necesitate de îndată ce motorul capătă o putere mai mare iar vehiculul se poate transforma după trebuințe.

Astăzi un motor puternic trage după sine 4 mari tunuri de asediu, pentru cari altfel ar fi fost întrebuințați 32 de bivoli. Dacă ne gândim acum la greutatea cu care se pot îngriji 32 de bivoli în timp de război, ne putem ușor închipui avantajul enorm ce-l prezintă automobilul, care înlocuiește animalele de tracțiune.

O altă întrebuințare utilă a automobilului este, ca trăsura de ambulanță pentru transportul răniților. În cazul acesta automobilul prezintă avantajul, că transportul la ambulanță se face mult mai repede, iar răniții nu suferă de sdruncinăturile vechilor trăsuri.

În armata franceză cea mai mare parte a munițiilor nu se mai transportă cu vehicule furgoane ci cu automobilul. De asemenea pentru soldații cari au nevoie să fie transportați de urgență într-o localitate unde nu se află drum de fier, există automobile speciale în care pot intra până la 30 de persoane.

O întrebuințare a automobilului cu adevărat ingenioasă și în același timp de o primă necesitate pentru o armată, este aceea de a servi drept frigorifer pentru păstratul cărnii. În modul acesta, o armată se poate aproviziona din vreme și pentru mai multe zile cu carnea necesară, care în alte vremuri trebuia procurată în fiecare zi.

Nu mai vorbim de automobilele-bucătării, cari au dat excelente rezultate și mai ales de automobilele-mitralieze, cari în războiul din Maroc au făcut minuni cu toată natura accidentată a solului.

Astăzi dar, într'un eventual războiu, automobilul este chemat să joace un rol definitiv în evoluțiunile unei armate. Am putea zice chiar că automobilul a atins punctul culminant spre care tinde o industrie. Și cu toate acestea cine ne poate spune, ce vor fi automobilele de mâine?

*

Nouă regimente de artilerie în România. Suntem informați, că în scurt timp se vor crea încă 5 regimente de artilerie în armata română, cari se vor repartiza în așa fel, ca să completeze efectivul diviziilor de artilerie dela Craiova, Târgoviște, Focșani, Botoșani și Constanța. Cu chipul acesta diviziunile, cari până azi nu aveau decât trei regimente, vor avea patru.

*

12 mitralieze pentru armata română. Ministrul de războiu a comandat 12 mitralieze pe roate, cu întregul tren. Comitetul de cavalerie a hotărât modalitatea împărțirii acestor mitralieze, atât din punctul de vedere administrativ cât și din acel tactic. S'a hotărât, ca în-

tregul material să treacă sub denumirea de *Divizion de mitralieze*, atașat pe lângă divizia de cavalerie Sub-împărțirile acestui divizion, de câte 6 mitralieze, și trenul respectiv, vor purta probabil denumirea de *ecadron* sau *detașament*.

Organizarea agronomică în străinătate.

Poate să fie de interes și pentru noi, popor agricol, să cunoaștem măcar în linii mari, cum în ce stadiu se află organizația agricolă în diferitele state europene.

Vom câștiga măcar un strop de orientare și poate unii se vor alege și cu un indemn mai mult spre o acțiune economică mai intensă.

Voiu începe cu *Anglia*, care între toate țările din apus stă în privința organizației economice — în contrast cu aceea a industriei — înapoia tuturor, abia la începutul unei organizații economice peste tot. Câteva cifre vor ilustra gradul, până la care au ajuns pe acest teren stăpânii comerțului și ai industriei. La finea anului 1902 erau în Anglia numai 77 societăți agricole, cari cultivau 7714 acri, ceea-ce corespunde cam la tot atâtea pogoane (jugăre) de ale noastre. Bilanțul a arătat o întoarcere de 165.300 funți englezești, adică 3.967.200 cor. ceea-ce a realizat un câștig curat de 1939 funți, adică 46.530 cor. în bani de ai noștri. Se mai face amintire încă de două societăți agricole cu un capital de 4817 funți, cari au arătat un venit curat de 296 funți. și cari au cultivat un pământ de 268 acri. Una dintre aceste e susținută de *Salvation Army*. Tot așa rău stă Anglia și cu însoțirile de credit și de consum. În anul 1902 erau numai 19 astfel de însoțiri numărând 5674 membri; capitalul societar era de 52.894 funți, întoarcerea anuală de 156.000 funți, iar venitul netto de 6112 funți. De sigur aceste date vor surprinde pe toți, câți își pot face măcar o idee palidă de puterea, ce o reprezintă Anglia pe teren comercial și cari nu pot decât să admire tocmăi spiritul de asociere al Englezilor în orice fel de afaceri industriale.

Cu mult mai bine este organizată în privința economică *Irlanda*. Aici datorește mult organizația ce a urmat, acțiunii stăruitoare și conștiente a societății *Irish Agricultural Organisation Society Ltd*, pe urma căreia s'au înființat nenumărate felurite însoțiri și reuniuni. După *Agricultural Handbook* se aflau în Irlanda în anul 1902, luna Decembrie, 712 reuniuni cu 66.000 de membri și au arătat o învârtire de 1.431.881 funți, adică peste 34 milioane coroane. Aceasta organizație întru adevăr-respectabilă, care deja la finea anului 1903, a ridicat numărul reuniunilor la 838, se împarte după feluritele ramuri de economie în următorul chip: 328, lăptării, 124 societăți economice, 145 institute de credit, 50 de însoțiri de industrie de casă, 31 de textile, 17 de stupărit, 4 pentru valorizarea lânii, car restul mixte.

Dar locul prim în lumea înreagă îl ocupă în privința organizației agronomice *Danemarca*. Întreagă populația de trei și jumătate milioane, constituie propriu zis o singură însoțire agronomică. Și dacă considerăm trecutul acestei țări precum și productivitatea solului, care lasă foarte mult de dorit, nu putem să admirăm deajuns puterea extraordinară, ce residă în *munca solidară*. Căci numai prin însoțiri de tot felul, prin nenumărate însoțiri, au putut să realizeze progresele admirabile, ce ni-e dat să vedem.

Pe vremea luptelor lui Napoleon Danemarca nu era decât o țară prădată și pustiită la marginea prăpastiei, de unde abia s'a recules, pentruca să fie de nou

doborâtă la pământ pe urma bătăliilor prusiene și austriace. Dar toate aceste lovituri nu au putut să înfrângă energia de muncă a acestei vrednice populațiuni și tocmai suferințele comune, i-au adunat mai aproape deolaltă și le-a întărit spiritul de asociare. Ramul principal de ocupațiune economică în Danemar a este azi viticultura. Cu ajutorul nenumăratelor însoțiri, le-a succes să cucerească cele mai însemnate piețe, unde își valorisează produsele: lapte, unt, carne etc. în cele mai favorabile condiții. Au început cu lăptării, au continuat apoi cu comerțul de ouă și carne fără să mai amintesc nenumăratele însoțiri de credit. Ce imens câștig pot avea din lapte, dovedește faptul, că întreagă averea țării să razimă pe cultivarea laptelui. Din întreg exportul de 427,008,000 cor. 168 mil. revin pe exportul de lapte și unt. Numărul reuniunilor diferite în Danemarca e peste o sută și reprezintă 65000 membrii, ceea ce la o populație de trei și jumătate milioane, este mult.

Germania în privința organizației agronomice stă asemenea pe un grad mai înalt de dezvoltare. Pe când în Anglia organizația industrială este mai puternică, pe atunci în Germania organizația agronomică ocupă locul de frunte. La finea anului 1901 erau în Germania 1,141 însoțiri de credit, 1527 de consum, 4602 însoțiri agronomice etc. Intre nenumăratele însoțiri cooperative, amintesc institutele, ce se leagă de numele lui *Schultze Delitzsch*, cari s'au înființat mai ales în crașele mai mari cu scopul de a veni în ajutorul proprietarilor mici. Mai în urmă, s'au înființat în proporții uriașe așa numitele însoțiri Raiffeisen, cari încep mai nou a se populariza și la noi. Aceste bănci se fac mai ales la sate și operațiunile lor se restring la cercul strimț al locuitorilor din sat. De comun capitalul se adună dela singuraticii locuitorii și servește pentru ajutorarea celor lipsiți pe lângă camete de tot neînsemnate. Creditul este absolut personal, nu se recere nici cambiu, nici amanet, nici cavent, ci simplu numai o cuită despre primirea banilor. Deja în anul 1901, numărul ăstorfel de însoțiri era în Germania de peste 4000. Felurile însoțiri de credit reprezintă în Germania peste 1,500 000 de membri. În anul 1903 totalul vânzării și cumpărării prin mijlocirea însoțirilor a dat cifra de 84 milioane cor.

Organizația cea mai puternică economică însă, este totuși în *Franța*. În anul 1883, s'a înființat prima însoțire cu 1500 membri, și astăzi deja sunt 2500 însoțiri cu 700 - 800,000 membri. Însoțirile aceste se deosebesc foarte mult de cele din Anglia și Germania, căci formează așa zicând cluburi de muncitori de multe ori cu tendință politică și ceea ce e mai interesant, reprezintă tocmai direcția socialistă. Aceste societăți desvoaltă o muncă uriașă și promovează cum nu se poate mai bine spiritul de asociare și propășirea pacinică.

*

Informațiuni din Blaj. În 28 Martie și-a ținut Casina română din Blaj adunarea generală având între alte puncte la ordinea zilei reîntregirea comitetului. S'a ales vice-prezident al casinei în locul dlui Iuniu Br. Hodoșiu, a cărui dimisiune a fost primită cu vii regrete din partea tuturor membrilor, dl Dr. Ambrosiu Chețian, unul dintre cei mai distinși membri a-i societății din Blaj, care a muncit mult și conștientios pentru promovarea acestei importante instituțiuni. A câștigat de sigur comitetul casinei și prin alegerea dlui Dr. Dănilă Sabo de nou membru al său.

*

Pe urma pornirii frumoase de a da tot sprijinul nostru meseriașilor și comercianților români, putem să înregistrăm deja de pe acum unele succese, cari pot să ne deă mângâiere și tărie în stăruințele viitoare. Mai nou, putem vesti, că restaurantul »La strugure« fostă proprietate ungurească, se află azi sub conducerea dlui I. Săcăreanu, un român verde și de cinst. Tot astfel, frumoasa grădină din Veza, pentru care ne-ar putea invidia multe orașe mari, a trecut cu 1 April nou în proprietate româncască.

*

În 31 April s'a ținut o întrunire a frunțașilor din Blaj, unde s'au stabilit definitiv statutele unei noi însoțiri pentru promovarea intereselor economice, industriale și comerciale. Însemnătatea unei astfel de însoțiri în Blaj, poate să o înțelegă fie cine, care i-și dă seama de importanța economică a Blajului și de puterile, cari se angajază la muncă. În proximal număr vom reveni pe larg și vom da amănunte.

Vom înregistra numai cărțile și revistele, cari ne vin la redacție.

Cu schimbarea personalului administrativ, s'a întâmplat, că unii dintre vechii abonați a-i „Rev. pol. și lit.“, nu au primit numerii 11 și 12. Doritorii de a primi acești numerii sunt rugați a se adresa redacției.

Rugăm pe toți aceia, cari nu vor să aboneze „Rev. pol. și lit.“, să ne retrimite fără amânare acest număr de probă.

Cari nu ni-l vor retrimite, se consideră ca abonați.

„Revista politică și literară“ primește orice fel de reclame, anunțuri și inserțiuni, pe lângă următoarele taxe:

Pentru fiecare cm. □ : 6 fil. de prima publicare.

” ” ” 4 fil. de publicările ulterioare.

Aceste publicări se vor aclude pe hârtie deschilinită la corpul revistei.

Stilizarea publicațiilor la dorință se face gratuit din partea administrației.

Redactor responsabil: Augustin Gruția.
